

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสมรรถภาพพื้นฐานของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัด
สังฆมณฑลจันทบุรี โดยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2559)
2. โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี
3. สมรรถภาพพื้นฐานของครู
 - 3.1 ความหมายของสมรรถภาพ
 - 3.2 สมรรถภาพของครู
4. สมรรถภาพพื้นฐานของครูโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี
 - 4.1 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้หลักสูตร
 - 4.2 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการจัดการเรียนรู้
 - 4.3 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้
 - 4.4 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการวัดและประเมินผล
 - 4.5 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้
 - 4.6 สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการวิจัย
5. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
 - 5.1 วุฒิกการศึกษา
 - 5.2 ประสบการณ์ทางการสอน
 - 5.3 ระดับช่วงชั้นที่สอน
 - 5.4 ขนาดของสถานศึกษาที่สังกัด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องต้องกันทั้งประเทศ ในช่วงระยะเวลา 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2545-2559 อย่างบูรณาการคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้าน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ แนวนโยบาย มาตรการ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาสังคมไทยในกาลสมัยของการปฏิรูป ดังนั้นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของสังคมไทย โดยให้สถานศึกษาดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 64)

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถานศึกษา

1. พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างเสริมกระบวนการคิดและการเรียนรู้ของคนในแต่ละช่วงวัยของชีวิต ให้ความรอบรู้และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้มีโอกาสพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมีการบูรณาการเนื้อหาและวิธีการสอนอย่างเหมาะสม มีการใช้สื่อและริเริ่มสร้างสื่อจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น เช่น สื่อจากศิลปะและศิลปพื้นบ้านและถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปัญญา มีคุณธรรม มีความสุขและรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้วิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะและกระบวนการคิด และการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเองต่อไปในอนาคต
4. ให้สถาบันผลิตครูปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อผลิตและฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้คนทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง
5. สร้างมาตรการและกลไกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้โอกาสสำหรับทุกคนได้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นความรู้ด้านวิชาการ ด้านการประกอบอาชีพ และความรู้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้มีโอกาสพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และถือเป็นพันธกิจในการสร้างบุคลากร

ครูให้มีสมรรถภาพพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการวิชาชีพและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี

โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี มีชื่อย่อว่า รสจ. เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Educational Section of Chanthaburi Diocese ใช้ชื่อย่อว่า E.S.C.D. เป็นกลุ่มโรงเรียนภายใต้เจ้าของเดียวกัน คือ สังฆมณฑลจันทบุรี ซึ่งมีพระสังฆราชลอเรนซ์เทียนชัย สมานจิตเป็นประมุขสูงสุดในปัจจุบัน บริหารงานโดยผ่านทางพระสงฆ์ ชิตเตอร์และฆราวาสในตำแหน่งผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ตามลำดับ

กว่าจะมาเป็นปึกแผ่นมั่นคงในปัจจุบัน โรงเรียนของสังฆมณฑลได้เริ่มก่อตั้ง ดั้มลูกคลุกคลาน ผ่านร้อนผ่านหนาวมาหลายยุคหลายสมัยด้วยกัน รวม 108 ปี ดังพอจะสรุปย่อๆ ได้เป็น 3 ช่วงที่สำคัญ คือ

ช่วงแรก ระยะแรกตั้งกลุ่มคริสตชนปี ค.ศ. 1900 – 1940 ในระยะเริ่มแรกนี้ โรงเรียนที่เกิดขึ้นจะอยู่ในลักษณะ “โรงเรียนวัด” เพราะเมื่อ พระสงฆ์ได้ตั้งกลุ่มคริสตชนและสร้างวัดขึ้นมาแล้ว สิ่งหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้ก็คือการจัดหาสถานที่เพื่อใช้ในการสอนคำสอน บางทีมีการดัดแปลงเรือนไม้ 2 ชั้น ชั้นบนใช้เป็นวัดส่วนชั้นล่างใช้สอนคำสอน ในขณะที่เดียวกันก็มีการสอนวิชาการอื่น ๆ ด้วย แต่มักสอนเป็นภาษาวัด จุดมุ่งหมายหลักก็คือ เพื่อให้เด็ก ๆ มีโอกาสเรียนคำสอนอยู่ใกล้ชิดกับวัด ต่อมาเมื่อมีการขยับขยายสร้างเป็นโรงเรียนขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่ได้เรียน คำสอน ได้เล่าเรียนบ้าง แต่ก็มุ่งหนักไปทางศาสนาและบทสวด

ช่วงที่สอง วิฤติการณ์สงครามอินโดจีนถึงยุคฟื้นฟู (ปี ค.ศ. 1941 – 1980) ปี ค.ศ. 1941 เกิดสงครามและความขัดแย้งในแถบอินโดจีนสร้างความวุ่นวายไปทั่วอาณานิคมนี้ วิฤติการณ์อินโดจีนและภัยที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีสงครามได้มีผลกระทบต่อดาวัด โรงเรียน และกลุ่มคริสตชนเป็นอย่างมาก วัดบางแห่งถูกเผา โรงเรียนถูกปิด กลุ่มคริสตชนบางแห่งถูกกล่าวหาว่าไม่รักชาติ โรงเรียนถูกมองว่าเป็นโรงเรียนของฝรั่งเศส ทางราชการได้เพ่งเล็งจับตาดูความเคลื่อนไหว การดำเนินกิจการของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนที่เริ่มดำเนินการอยู่นั้นต้องปิดตัวลงเกือบทุกโรงเรียน ยกเว้น โรงเรียนคาราสมุทรที่ศรีราชาเท่านั้นที่เปิดสอนอยู่อย่างต่อเนื่อง ภายหลังสงครามอินโดจีนสงบ โรงเรียนของวัดหลายแห่งได้ฟื้นฟูและกำเนิดขึ้นมา แต่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปพอสมควร เช่น การปรับให้เข้ากับระเบียบกฎหมายของราชการ มีการขออนุญาตเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการ มีรัฐบาลคอยควบคุมทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน จึงมิใช่เน้นแต่เพียงสอนคำสอนเท่านั้น

ช่วงที่สาม วิฤติการณ์แห่งความอยู่รอดของโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี (ปี ค.ศ. 1981 – ปัจจุบัน) ในช่วงนี้ถือว่าเป็นช่วงที่โรงเรียนต่าง ๆ ของสังฆมณฑลได้มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นปึกแผ่นมั่นคงมากขึ้น ในห้วงเวลาดังแต่ปี ค.ศ. 1981 เป็นต้นมา แม้อุปสรรคต่าง ๆ ในช่วงวิฤติการณ์แห่งสงครามอินโดจีนผ่านพ้นไปแล้ว แต่การดำเนินการโรงเรียนในสังฆมณฑลยังคงมีปัญหาอุปสรรคตามมา ส่วนหนึ่งคงเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายในกิจการของโรงเรียนสูงขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาการศึกษาและค่าจ้างเงินเดือนครู อีกทั้งโรงเรียนของวัดมีเป้าหมายบริหารให้ลูกหลานคริสตังค์ เพื่อจะได้เรียนคำสอนจึงไม่เก็บค่าเล่าเรียน หรือเก็บค่าเล่าเรียน แต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ก่อปรกักับทางรัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายลดจำนวนโรงเรียนเอกชนที่ไม่มีคุณภาพ และจะไม่ช่วยเหลือเงินอุดหนุนอีกต่อไป ก่อให้เกิด “กระแสวิฤติการณ์แห่งการอยู่รอด” ของโรงเรียนเอกชนทั่วไป โรงเรียนของสังฆมณฑลในขณะนั้น ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ตามวัดทั่วสังฆมณฑลได้รับผลกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก บรรดาพระสงฆ์และฆราวาสที่ดูแลรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมดำเนินการกิจการโรงเรียนของสังฆมณฑลเหล่านั้นต่างรู้สึกตระหนก และเป็นห่วงในความอยู่รอดของโรงเรียนจึงได้หาแนวทางเข้ามาร่วมงาน และร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นร่วมกัน ดังนั้นจึงได้มีการประชุมคณะผู้บริหารทั้งหมดจำนวน 11 โรงเรียนเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 1982 และได้แต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ชุดแรกขึ้น อันประกอบด้วยคุณพ่อวีระผ่องรักษ์ คุณพ่อสง่า จันทรสมศักดิ์ คุณพ่อนุญชง วรศิลป์ คุณพ่อบรรจง พานุพันธ์ มาสเตอร์กมล เอี่ยมพิน และซิสเตอร์จารีต อานามนารถ

กลุ่มโรงเรียนของสังฆมณฑลนี้ได้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแนวทางปฏิบัติ มีรูปแบบและโครงการทำงานร่วมกันของโรงเรียนสังฆมณฑล โดยผ่านทางคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ได้รับแต่งตั้งและเลือกตั้งมาตามวาระตามยุคสมัย

วิสัยทัศน์โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี คือ บริหารจัดการศึกษาดีคุณภาพเด่น เน้นคุณค่าวัฒนธรรมองค์กร สะท้อนจิตตารมณ์พระวรสาร ชุมชนร่วมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หลักสูตร เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้า

อุดมการณ์โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี “เพื่อค่องานของพระคริสตเจ้า ในด้านการสร้างสรรค์และไถ่กู้ มนุษย์ถือกำเนิดมาจากความรักของพระเจ้า ผู้เป็นองค์ความจริงและความดีสูงสุด พระเยซูเจ้า มนุษย์ครบครันและสมบูรณ์แบบ ได้เสร็จมากอบกู้ศักดิ์ศรี ของมนุษย์ที่ตกต่ำไปชี้แนวทางให้ มนุษย์เจริญพัฒนาไปสู่ความครบครันสมบูรณ์ จนบรรลุถึงธรรมความจริงและจริยธรรมสูงสุด มนุษย์ทุกคนจึงเป็นพี่น้องกัน เสรีภาพเสมอกัน เท่าเทียมกันในสิทธิและหน้าที่ เพราะทุกคนเป็นบุตรของพระเจ้าพระบิดาองค์เดียวกัน”

ปรัชญาของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี “การศึกษา คือ การพัฒนาคน ทั้งครบ (Personal Wholistic Development) ร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เพื่อจะได้เป็นคน บริบูรณ์ ชีวิต คือ การรู้จักความจริง และรักความดี เพื่อบรรลุถึงสันติสุข และความเจริญอันถาวร สัมพันธภาพ ระหว่างชีวิตและความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมกับพระวรสาร ความรักกับคุณธรรม เป็นจิตสำนึกของมนุษย์ทุกคน”

พันธกิจของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี

1. พันธกิจมุมมองด้านบริหารจัดการ

1.1 ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น สนับสนุนการใช้ระบบประกัน คุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง และเร่งรัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก

1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ยกระดับมาตรฐานผู้ช่วย ผู้อำนวยการให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

1.3 ส่งเสริมการใช้และพัฒนาคุณภาพเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การบริหารจัดการ

1.4 ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

2. พันธกิจมุมมองด้านชุมชน

2.1 ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา

2.2 ส่งเสริมการใช้แหล่งวิทยาการในห้องถิ่น

2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. พันธกิจมุมมองด้านเอกลักษณ์

3.1 สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มีค่านิยมความรัก สันติ ยุติธรรม และ

ซื่อสัตย์

3.2 ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามหลักธรรมของแต่ละศาสนา

3.3 สนับสนุนการจัดการศึกษาตามจิตตารมณ์พระวรสาร

3.4 ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นคุณค่าทาง ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

4. พันธกิจมุมมองด้านหลักสูตร

4.1 ส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมี

คุณภาพ

4.2 เร่งรัดให้มีการจัดการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3 เร่งรัดให้มีการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างมี

ประสิทธิภาพ

4.4 จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

5. พันธกิจมุมมองด้านทรัพยากรมนุษย์

5.1 เร่งรัดให้มีการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ

5.2 เร่งรัดให้มีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรทุกระดับ

5.3 ส่งเสริมให้มีการจัดสรรบุคลากรด้านการศึกษาของ รสจ. อย่างเหมาะสม

6. พันธกิจมุมมองด้าน งบประมาณการเงิน และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

6.1 เร่งรัดให้มีการบริหารงบประมาณและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

6.2 ส่งเสริมให้มีการติดตาม ตรวจสอบงบประมาณอย่างเป็นระบบ

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตจันทบุรี ประกอบด้วย

1. โรงเรียนคริสตสงเคราะห์ อ.องครักษ์ จ.นครนายก
2. โรงเรียนอนุบาลคริสตสงเคราะห์ อ.องครักษ์ จ.นครนายก
3. โรงเรียนชุมชนพัฒนา อ.เมือง จ.สระแก้ว
4. โรงเรียนดาราจรัส อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา
5. โรงเรียนดาราสมุทร อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
6. โรงเรียนดาราสมุทร สระแก้ว อ.เมือง จ.สระแก้ว
7. โรงเรียนดาราสมุทรบริหารธุรกิจ อ.เมือง จ.ชลบุรี
8. โรงเรียนเทวรักษ์ อ.ศรีมโหสถ จ.ปราจีนบุรี
9. โรงเรียนประชาสงเคราะห์ อ.พานทอง จ.ชลบุรี
10. โรงเรียนอนุบาลประชาสงเคราะห์ อ.พานทอง จ.ชลบุรี
11. โรงเรียนปรีชาานุศาสน์ อ.เมือง จ.ชลบุรี
12. โรงเรียนปัญจทรัพย์ เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
13. โรงเรียนมารีย์เนอสเซอรี่ อ.เมือง จ.ระยอง
14. โรงเรียนยอแซฟพิทักษ์เนอสเซอรี่ อ.เมือง จ.จันทบุรี
15. โรงเรียนวัฒนานุศาสน์ อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
16. โรงเรียนศรีหฤทัย อ.ขลุง จ.จันทบุรี
17. โรงเรียนสันติภาพ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา
18. โรงเรียนอนุบาลโสธพัฒนา เมืองพัทยา จ.ชลบุรี
19. โรงเรียนอันตนเนอสเซอรี่ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
20. โรงเรียนปัญจทรัพย์ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

การบริหารงานของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี มีบาทหลวงเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน ซึ่งบาทหลวงได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะที่ปรึกษาของประมุขสูงสุดของสังฆมณฑลจันทบุรี และได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะที่ปรึกษาของประมุขสูงสุดของสังฆมณฑลจันทบุรี และได้รับการแต่งตั้งจากประมุขสูงสุดของสังฆมณฑลจันทบุรี ให้ดำรงตำแหน่งผู้แทนรับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ และมีซิสเตอร์หรือภคินี คณะรักกางเขนจันทบุรี ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนของสังฆมณฑลจันทบุรีเป็นผู้ร่วมงาน โดยได้รับมอบหมายจากผู้แทนรับใบอนุญาตให้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการ หรือครูใหญ่ ดังนั้นในการบริหารงานของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี จึงเป็นการบริหารงาน ร่วมกันของผู้ดำรงตำแหน่งผู้แทนรับใบอนุญาต ผู้จัดการและครูใหญ่

การบริหารงาน โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีโดยรวม มีคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการ รสจ.” และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการบริหาร รสจ.” โดยคณะกรรมการ โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ประกอบด้วยผู้ดำรงตำแหน่งผู้แทนรับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีทุกโรงเรียนเป็นคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง ส่วนคณะกรรมการบริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ซึ่งมี 7 ท่าน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรณฤฎิก และกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เร่งรัดและติดตามให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี
2. ประสานงาน ประสานใจ และประสานความคิดระหว่างสมาชิก
3. รับพิจารณาเรื่องราว ข้อเสนอต่างๆ และอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
4. จัดประชุมตามระเบียบของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ดำเนินงานกองทุนโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีตามระเบียบการของกองทุน

ในการบริหารงานของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี ได้จัดแบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านบริหารการศึกษา
2. ด้านวิชาการ
3. ด้านสังคม
4. ด้านอภิบาลและแพร่ธรรม

ส่วนการบริหารงานโรงเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี มีผู้แทนผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ร่วมกันบริหารงานในตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน และมีการแต่งตั้งและเลือกตั้งบุคลากรครูภายในโรงเรียนร่วมบริหารงานในตำแหน่งผู้ช่วยครูใหญ่ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ฝ่ายคือ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายธุรการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายบริหาร ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายปกครอง โดยยึดหลักของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี, 2544)

โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี เป็นกลุ่มโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย สามัญ และอาชีวศึกษา มีการดำเนินงาน กิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามพันธกิจที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยเลือกโรงเรียนที่เปิดสอนระดับสามัญที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวน 12 โรงเรียนในการทำวิจัยครั้งนี้

สมรรถภาพพื้นฐานของครู

ความหมายของสมรรถภาพ สมรรถภาพ (Competency) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 773) ให้ความหมายคำว่า สมรรถภาพ คือ สามารถ มาจากคำสันสกฤต (สมรต) แปลว่า ผู้สามารถ มาจากคำบาลีแปลว่า ความสามารถ

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าสมรรถภาพไว้คือ

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1969, p. 42) ได้ให้ความหมายว่า สมรรถภาพ หมายถึง พฤติกรรมของครูที่เราสังเกตเห็นได้ และพฤติกรรมนั้นจะมีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนในทางบวกเช่น สมรรถภาพในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การใช้คำถามหลาย ๆ แบบ

กู๊ด (Good, 1955, p. 121 cited in Anderson, 1969, p. 42) กล่าวว่า สมรรถภาพคือ ทักษะ (Skill) ความคิดรวบยอด (Concept) และทัศนคติ (Attitude) ที่บุคคลต้องมีในการปฏิบัติงาน และสามารถนำเอาวิธีการ และความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง

กมล สุคประเสริฐ (2523, หน้า 3) ได้ให้คำนิยามของสมรรถภาพไว้ว่า สมรรถภาพ หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นผลมาจากความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ อุปนิสัยหรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงปรารถนา

เจลีชว บุรีภักดี (2531, หน้า 244) ได้กล่าวว่าสมรรถภาพ หมายถึง ความสามารถ (Ability) ของบุคคลเมื่อเทียบกับภาระงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำ

ประยูร อาษานาม (2526 อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี, 2531, หน้า 248) ให้คำนิยามคำว่า สมรรถภาพ คือ ความสามารถที่เป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะ ทักษะและอุปนิสัย ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ

จากที่กล่าวมา สมรรถภาพหมายถึง ความสามารถในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้อย่างมีคุณภาพที่เป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการปฏิบัติงาน ดังนั้นสมรรถภาพพื้นฐาน หมายถึง ความสามารถเบื้องต้นด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติของบุคคลในการปฏิบัติงาน และนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง สามารถสังเกตพฤติกรรมได้

สมรรถภาพของครู

โคเกอร์ (Coker, 1976, p. 194) ให้คำนิยามว่า สมรรถภาพของครู หมายถึง ความสามารถของครูในการแก้ปัญหาที่ประสบ ครูที่สามารถแก้ปัญหาใด ๆ เพียงด้านเดียวก็แสดงว่ามีสมรรถภาพในด้านนั้น ครูที่มีสมรรถภาพสูงจึงหมายถึง ครูที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาทุกด้าน

มิลเลอร์ (Miller, 1976, pp. 4 - 11) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพของครูที่จำเป็นต้องมี คือ

1. เชี่ยวชาญในวิชาที่สอน
2. มีความเชี่ยวชาญดีเยี่ยมในเทคนิคการสอน
3. เป็นแหล่งความรู้และความคิดสร้างสรรค์
4. มีความรู้และมีความประสงค์ที่จะประเมินวิธีดำเนินการ
5. มีความใครสอน
6. มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

บอริช (Borich, 1977) ได้แบ่งสมรรถภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. สมรรถภาพด้านความรู้ หมายถึง ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา และความรู้ด้านกระบวนการ เช่น กระบวนการสอน การจัดการในชั้นเรียน เป็นต้น สมรรถภาพด้านความรู้ของครู สามารถวัดได้ โดยใช้แบบทดสอบ หรืออาจใช้การสังเกตจากการปฏิบัติงานของครู

2. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมด้านการสอนของครูในชั้นเรียน ซึ่งสามารถวัดได้ โดยการสังเกตจากการปฏิบัติการสอนของครูในชั้นเรียน หรือใช้แบบสอบถามจากนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. สมรรถภาพด้านผลการปฏิบัติ หมายถึง การที่ครูใช้สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติ ไปเป็นเครื่องมือให้นักเรียน ประสบผลสำเร็จในการเรียนตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ การวัดสมรรถภาพด้านนี้ของครู วัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน

สาโรช บัวศรี (2515 อ้างถึงใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2539, หน้า 11) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพในการเป็นครูว่า มีสมรรถภาพที่สำคัญ ๆ อยู่หลายด้านด้วยกัน ซึ่งรวมถึงสมรรถภาพด้านการสอนโดยกล่าวว่าครูจะต้องสามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี รู้จักใช้หลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ ใช้หลักเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเด็ก วางแผนการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ตลอดจนใช้วิธีการวัดผลได้อย่างเหมาะสม ใช้แบบทดสอบต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน ปกครองชั้นและบริหารงานของชั้นได้อย่างราบรื่น ตลอดจนปฏิบัติงานธุรการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

ชมพันธ์ ภูณฺษร ณ อยุธยา (2519, หน้า 12) กล่าวว่า สมรรถภาพของครู หมายถึง ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ครูพึงมีในการที่จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สุรินทร์ สรสิริ (2521, หน้า 54 อ้างถึงใน พงศพิชญ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ, 2546, หน้า 7) ได้ค้นคว้าสมรรถภาพของครูไว้ดังนี้

1. มีความสามารถและทักษะที่จะใช้สอน
2. มีความสามารถและทักษะที่จะกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจในบทเรียน
3. มีความสามารถและทักษะที่จะใช้อุปกรณ์การสอนประเภทต่าง ๆ
4. มีความสามารถที่จะช่วยเหลือเด็กให้น่าตัวเองได้ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
5. มีความสามารถที่จะช่วยให้นักเรียนทำงานได้ดีกว่าเดิม
6. มีความสามารถที่จะควบคุมการเรียนการสอนให้เป็นไปด้วยดี เมื่อมีเด็กฉลาดและเด็ก

ปานกลางอยู่ร่วมกัน

7. มีความสามารถที่จะช่วยเหลือเด็กฉลาด แต่ขาดความสนใจและร่วมมือให้เกิดความเข้าใจ

พจน์ สะเพียรชัย (2515, หน้า 5 อ้างถึงใน พงศพิชญ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ, 2546, หน้า 8) ได้กล่าวว่าสมรรถภาพของครู-อาจารย์ในด้านการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสอน ครูผู้สอนไม่เพียงแต่รู้เนื้อหาวิชาการเป็นอย่างดีเท่านั้น ครูควรจะมีพฤติกรรมการสอนที่จะก่อให้เกิดผลสูงสุด โดยใช้เวลาน้อยที่สุด องค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้พฤติกรรมการสอนของครูที่จะบรรลุจุดประสงค์ ได้แก่ เทคนิคการสอนต่าง ๆ อุปกรณ์ คำรา พฤติกรรมการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน และการนำข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ฉวีวรรณ นารคม (2524, หน้า 4 อ้างถึงใน พงศพิชญ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ, 2546, หน้า 9) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพของครูว่า ครูจำเป็นต้องมีสมรรถภาพในด้านต่อไปนี้

1. สมรรถภาพด้านหลักสูตร
2. สมรรถภาพด้านการเขียนจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
3. สมรรถภาพด้านเทคนิควิธีสอน
4. สมรรถภาพด้านจิตวิทยาครู
5. สมรรถภาพด้านทักษะในการใช้คำถาม
6. สมรรถภาพด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา

สรุปได้ว่า สมรรถภาพของครู-อาจารย์ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลแสดงออกโดยการกระทำอันแสดงถึงผลงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร คุณภาพแต่ละสมรรถภาพประกอบด้วยงานย่อย ๆ ต่าง ๆ กันจำนวนแตกต่างกันไปตามความซับซ้อนของสมรรถภาพนั้น ๆ ประกอบด้วย

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างกว้างขวางแม่นยำและทันสมัย
2. สามารถสอนผู้เรียนให้เข้าใจในบทเรียนได้อย่างชัดเจน
3. สามารถสอนได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของวิชา
4. สามารถแนะแนวทางแก้ปัญหาทางวิชาการแก่ผู้เรียนได้
5. สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ช่วยเหลือตนเองในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. มีความรู้เรื่องระเบียบวินัยและรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
7. สามารถถ่ายทอดวิชาได้อย่างกว้างขวางกว่าที่อยู่ในตำราที่ใช้ประกอบการสอน
8. มีความรู้ความเข้าใจการวัดผลและประเมินผลอย่างดี
9. มีบุคลิกภาพเป็นผู้นำทางวิชาการ
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน
11. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ
12. สามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อประโยชน์ในการสอนและประเมินผลในการเรียน
13. สามารถพัฒนาเนื้อหาให้มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้เรียน
14. มีความสามารถบริการชุมชน

พิมพันธ์ เชะคุปต์ (2544, หน้า 23 อ้างถึงใน พงศพิงษ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ, 2546, หน้า 45) ได้กล่าวถึง สมรรถภาพของครุณักวิจัย ผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนจะสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้มีประสิทธิภาพต้องมีสมรรถภาพดังนี้

1. ความสามารถใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนอย่างง่าย
2. ความสามารถใช้นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ความสามารถสร้างเครื่องมือวิจัยอย่างง่าย

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล
5. ความสามารถในการเขียนรายงานที่สามารถสื่อความหมาย
6. มีจริยบรรณของความเป็นครูนักวิจัย

พฤทธิพงษ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ (2546, หน้า 32 - 36) ได้สรุปในรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถภาพความเป็นครู ว่า สมรรถภาพของครูแบ่งออกเป็นด้าน ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. สมรรถภาพด้านการสอน ประกอบด้วย

1.1 ทักษะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็ม

ศักยภาพ

- 1.1.1 มีจิตสำนึกในการสร้างการเรียนรู้ให้ผู้เรียนตลอดเวลา
- 1.1.2 มีเทคนิคและทักษะในการสอนตลอดจนสามารถออกแบบการสอนได้
- 1.1.3 ประยุกต์ใช้วิธีการสอนจากทฤษฎีต่างๆ ได้
- 1.1.4 มีความรู้ในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน
- 1.1.5 มีความสามารถในการอภิปรายและจัดการเรียนการสอนโดยใช้การอภิปราย
- 1.1.6 จัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์จริง
- 1.1.7 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นความร่วมมือของผู้เรียน
- 1.1.8 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 1.1.9 อำนวยความสะดวก แนะนำ และแนะแนวทางในการแก้ปัญหาได้
- 1.1.10 จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1.2 ทักษะการสอนที่สัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น

- 1.2.1 จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- 1.2.2 ใช้แหล่งความรู้จากชุมชนมาพัฒนาการเรียนการสอน
- 1.2.3 เลือกใช้นวัตกรรมการสอนได้เหมาะสมกับบริบทและผู้เรียน

1.3 ทักษะการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากชุมชนท้องถิ่น

- 1.3.1 สอนโดยใช้การวิจัยเป็นพื้นฐาน Research Based, Problem Based, การสอน

แบบโครงงาน

- 1.3.2 สอนกระบวนการคิดให้ผู้เรียน
- 1.3.3 สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาที่สอนสู่การพัฒนาชุมชน
- 1.3.4 สอนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต

1.4 ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน

1.4.1 มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอน

1.4.2 รู้ลึก รู้จริง และรู้กว้าง

1.5 ทักษะการสอนแบบบูรณาการ

1.5.1 สามารถบูรณาการการสอนและออกแบบการสอน

2. สมรรถภาพด้านหลักสูตร

2.1 สมรรถภาพด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและสาระของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

2.1.1 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.1.2 จัดทำสาระของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

2.1.3 มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนการสอน

2.2 สมรรถภาพด้านการบูรณาการหลักสูตร

2.2.1 บูรณาการหลักสูตร

3. สมรรถภาพด้านการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 สมรรถภาพด้านการบริการวิชาการ

3.1.1 สร้างความรู้ร่วมกันในวิชาชีพ (ชุมชนวิชาชีพครู)

3.1.2 ถ่ายทอดกระบวนการสอนให้เพื่อนครูได้

3.1.3 ทักษะในการนิเทศการศึกษา

3.1.4 ทักษะในการจัดการภายใต้บริบทที่ขาดแคลน

3.1.5 มีความรู้ในการจัดการศึกษาทั้งระดับชั้นเรียนและระดับการจัดการใน

โรงเรียน

3.2 สมรรถภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2.1 ดำเนินการประกันคุณภาพสถานศึกษา

3.2.2 มีทักษะในการนิเทศการศึกษา

3.3 สมรรถภาพด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์

3.3.1 มีความรู้ ความสามารถในเชิงบริหารและจัดการองค์การทั้งผู้บริหาร

และอาจารย์

3.3.2 สร้างวัฒนธรรมองค์การและทำงานเป็นทีมได้

3.3.3 ตระหนักและเห็นคุณค่าในการทำงานร่วมกัน

3.3.4 มีภาวะผู้นำ

3.3.5 มีวิสัยทัศน์ในการศึกษา

4. สมรรถภาพด้านจิตวิทยา

4.1 มีสมรรถภาพในการเข้าใจเด็กเป็นรายบุคคล

4.1.1 รักและเมตตาเด็ก

4.1.2 มีจิตวิญญาณของความเป็นครู

4.1.3 มีความสามารถในการทำการศึกษารายกรณี วิเคราะห์ค้นหาศักยภาพของ

ผู้เรียนได้

4.1.4 เน้นความสำคัญและความก้าวหน้าของผู้เรียน

4.2 สมรรถภาพในการนำจิตวิทยาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.2.1 มีจิตวิทยาการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้

4.2.2 เสริมสร้างและให้กำลังใจแก่ผู้เรียน

4.2.3 มีทักษะการควบคุมเซวอารมณ์

4.3 สมรรถภาพในการแนะแนว

4.3.1 มีความสามารถในการแนะแนว

5. สมรรถภาพด้านเทคโนโลยี

5.1 ผลิต พัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอนได้

5.2 ผลิตและเลือกใช้สื่อในชุมชน

5.3 มีความรู้และปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์

5.4 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.5 ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีได้

6. สมรรถภาพด้านการพัฒนาตนเอง

6.1 สมรรถภาพในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

6.1.1 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6.1.2 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

6.1.3 ทนสมัยและทันเหตุการณ์

6.1.4 มีทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ และติดตาม

ความก้าวหน้าในเทคนิค วิธีการบริหารจัดการและการสอน

6.2 สมรรถภาพในการสร้างความรู้จากการปฏิบัติ

6.2.1 มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

6.2.2 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ

6.2.3 พึ่งพาตนเองได้

6.2.4 สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศต่าง ๆ และนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้

6.3 สมรรถภาพในการดูแลตนเอง

6.3.1 มีทักษะในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง

6.3.2 มีบุคลิกภาพความเป็นครู

7. สมรรถภาพด้านการวัดและประเมินผล

7.1 มีทักษะในการประเมินตามสภาพจริง

7.2 มีความสามารถในการประเมินผลให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

7.3 บูรณาการการวัดและประเมินผล

8. สมรรถภาพด้านการวิจัยและพัฒนการเรียนการสอน

8.1 สามารถทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนและแก้ปัญหาผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

8.2 มีความสามารถในการทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอนได้

8.3 มีทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์

9. สมรรถภาพด้านคุณธรรม จริยธรรม

9.1 มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู

9.2 มีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

9.3 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู

9.4 มีค่านิยมในการดำรงชีวิต

9.5 รู้จักความพอดี

9.6 ตรงต่อเวลา

9.7 ซื่อสัตย์

9.8 มีความรับผิดชอบ

9.9 มีมนุษยสัมพันธ์

9.10 มีความรักและปรารถนาดีต่อผู้เรียน

9.11 เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียน

9.12 เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและเพื่อนครู

9.13 มีน้ำใจไม่เห็นแก่ตัว

9.14 มีความอดทน

9.15 มีจิตใจให้บริการ

9.16 ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

9.17 เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนา

สมรรถนะของครูตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ได้กำหนดสมรรถนะของครูตามมาตรฐานความรู้ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549, หน้า 21 - 24)

1. ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู มีสมรรถนะดังนี้

1.1 สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

1.2 สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

1.3 สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน

2. การพัฒนาหลักสูตร มีสมรรถนะดังนี้

2.1 สามารถวิเคราะห์หลักสูตร

2.2 สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย

2.3 สามารถประเมินหลักสูตรได้ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

2.4 สามารถจัดทำหลักสูตร

3. การจัดการเรียนรู้ มีสมรรถนะดังนี้

3.1 สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและตลอดภาค

3.2 สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

3.3 สามารถเลือกใช้ พัฒนา และสร้างสื่อ อุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4 สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล

4. จิตวิทยาสำหรับครู มีสมรรถนะดังนี้

4.1 เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

4.2 สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน

4.3 สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4.4 สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

5. การวัดและประเมินผลการศึกษา มีสมรรถนะดังนี้

5.1 สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง

5.2 สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

6. การบริหารจัดการในห้องเรียน มีสมรรถนะดังนี้

- 6.1 มีภาวะผู้นำ
- 6.2 สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน
- 6.3 สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ
- 6.4 สามารถในการประสานประโยชน์
- 6.5 สามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ

7. การวิจัยทางการศึกษา มีสมรรถนะดังนี้

- 7.1 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 7.2 สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน

8. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา มีสมรรถนะดังนี้

- 8.1 สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิด

การเรียนรู้ที่ดี

- 8.2 สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 8.3 สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

9. ความเป็นครู มีสมรรถนะดังนี้

- 9.1 รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน
- 9.2 อุดมคุณและรับผิดชอบ
- 9.3 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 9.4 มีวิสัยทัศน์
- 9.5 ศรัทธาในวิชาชีพครู
- 9.6 ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

จากแนวคิดนักการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูมา

สังเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์สมรรถภาพของครู ตามแนวคิดของนักการศึกษา

สมรรถภาพของครู	มัลเลอร์	บอริช	สโรช บัวศรี	สุรินทร์ สิริ	พจน์ สะเพียรชัย	ฉวีวรรณ นาระคม และคณะ	พิมพ์ดี เดชะอุปได้ และคณะ	พุดพิพงษ์ เล็กศิริรัตน์ และคณะ	มาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานความรู้	รวมสมรรถภาพของครู
ด้านการใช้หลักสูตร	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	7
ด้านการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	8
ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้		✓		✓	✓		✓	✓	✓	6
นวัตกรรมการเรียนรู้										
ด้านจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้			✓	✓	✓	✓		✓	✓	6
ด้านการวัดและประเมินผล	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	7
ด้านการวิจัย				✓	✓		✓	✓	✓	5
ด้านภาษาและเทคโนโลยี									✓	1
ด้านการบริหารจัดการใน		✓	✓						✓	3
ห้องเรียน										
ด้านความเป็นครู								✓	✓	2
ด้านการพัฒนาตนเอง	✓							✓		2
ด้านการปฏิบัติ (พฤติกรรมด้าน		✓	✓							2
การสอนของครูในชั้นเรียน)										
ด้านผลการปฏิบัติ		✓								1

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์สมรรถภาพของครู ตามแนวคิดของนักการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา พบว่าสมรรถภาพของครูที่นักการศึกษาให้ความสำคัญได้แก่ อันดับ ที่ 1 ด้านการจัดการเรียนรู้ อันดับ ที่ 2 ด้านการใช้หลักสูตรและด้านการวัดและประเมินผล อันดับ ที่ 3 ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ และด้านจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ อันดับ ที่ 4 ด้านการวิจัย อันดับ ที่ 5 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน อันดับ ที่ 6 ด้านความเป็นครู ด้าน

การพัฒนาตนเอง ด้านการปฏิบัติ พฤติกรรมด้านการสอนของครูในชั้นเรียน อันดับที่ 7 ด้านภาษาและเทคโนโลยี และด้านผลการปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกสี่อันดับแรกและยึดเป็นแนวคิดในการกำหนดสมรรถภาพพื้นฐานของครู โดยเน้นสมรรถภาพที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุง หรือพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุปสมรรถภาพพื้นฐานของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีไว้ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ วัตรกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ และด้านการวิจัย เพื่อให้ครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีได้รับการพัฒนาสมรรถภาพพื้นฐานไปในแนวเดียวกัน และเพื่อสนองตอบต่อพันธกิจด้านหลักสูตร และพันธกิจด้านทรัพยากรมนุษย์ ที่คณะกรรมการบริหาร โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีกำหนดไว้

สมรรถภาพพื้นฐานของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี

ในการจัดการศึกษาทุกระดับผู้ที่มิบทบาทที่สำคัญคือ ครู เพราะครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาการรอบด้านในตัวนักเรียน ครูเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน จึงกล่าวได้ว่า สิ่งหนึ่งที่จำเป็นที่จะขาดเสียไม่ได้เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาก็คือ คุณภาพของครู ซึ่งครูมีความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดสมรรถภาพพื้นฐานของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีตามที่นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญไว้ 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้หลักสูตร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ญ, หน้า 4)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาค้นคว้า และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ญ. หน้า 4)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว เป็นวิสัยทัศน์ของรัฐ ที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ญ, หน้า 5 - 7)

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้
 - ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
 - ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
 - ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
 - ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่มดังนี้
 - 2.1 ภาษาไทย
 - 2.2 คณิตศาสตร์
 - 2.3 วิทยาศาสตร์
 - 2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
 - 2.6 ศิลปะ
 - 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 - 2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลุยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

จัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา

สาระการเรียนรู้ เป็นการกำหนดมวลประสบการณ์ ทั้งที่เป็นเนื้อหาความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ที่จะใช้ป็นสื่อเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีงามขึ้นตามศักยภาพของแต่ละคน และสามารถบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สาระการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานบังคับซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน และกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองความต้องการ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งสนองตอบความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และการศึกษาเฉพาะทาง

มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบจากสถานศึกษานั้น ๆ โดยแสดงให้เห็นถึงความสามารถในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมของแต่ละกลุ่มวิชาต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน

การจัดทำสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้เป็นรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (Benchmark) ตามที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องระบุถึงความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อสิ้นสุดตามแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือแต่ละภาคเรียน รวมทั้งส่วนที่สถานศึกษาต้องการเพิ่มเติมขึ้นเอง ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นเพื่อเชื่อมโยงสู่สาระการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2: การวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นเพื่อกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี

ขั้นตอนที่ 4: กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและขอบข่ายสาระการเรียนรู้รายปี/ รายภาค

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา (Course Description) หรือลักษณะรายวิชา เป็นการแสดงเนื้อหาวิชาโดยสังเขป เขียนอธิบายความกว้าง ความลึกซึ้งของเนื้อหาหลักสูตร รวมถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จึงต้องเขียนบ่งบอกกริยา หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา ทั้งรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติมตามแผนการเรียนที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเอง ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

ให้ระบุชื่อวิชา จำนวนเวลาเรียน จำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ และขอบข่ายสาระการเรียนรู้ของวิชานั้น ๆ ให้ชัดเจนและเป็นระบบมาตรฐาน ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

(ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ของการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/ รายวิชา)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์คุณภาพของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ (ระดับชั้น)

ขั้นตอนที่ 4 เขียนคำอธิบายรายวิชา

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดหน่วยการเรียนรู้

ประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล นำผลมาใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหา และพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร

จุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร

1. เพื่อตรวจสอบ หาวิธีการ ปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร
2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
3. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ช่วงเวลาในการประเมินหลักสูตร

1. การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ (Project Analysis) เป็นการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นขององค์ประกอบหลักสูตร เช่น จุดหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ และวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่ามีความสัมพันธ์ สอดคล้องกับความเป็นจริงเพียงใด โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอน
2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Formative Evaluation) เป็นการประเมินในช่วงนำหลักสูตรไปใช้ พิจารณา วิเคราะห์ตัวหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกระบวนการเรียนการสอน
3. การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เมื่อนำหลักสูตรไปใช้จนครบกระบวนการแล้ว เช่น วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตร กระบวนการบริหารหลักสูตร ผลผลิตเกิดขึ้นจากการเรียนการสอน เป็นต้น

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 250) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องประเมินในการประเมินหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจความสอดคล้องระหว่างหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์ เนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลว่ามีมากน้อยเพียงใด ภาษาที่ใช้สามารถสื่อสารได้ตรงกันหรือไม่ ข้อกำหนดให้หลักสูตรมีความชัดเจนในการปฏิบัติการหรือไม่ มาตรฐานของหลักสูตรเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและระดับการศึกษาหรือไม่ การประเมินลักษณะนี้ มักจะใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ การใช้แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์
2. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการตรวจสอบหลักสูตรบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ จุดประสงค์มีความเที่ยงตรงหรือไม่ หลักสูตรที่วางไว้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ วิธีสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่ เนื้อหาสาระเหมาะสมหรือไม่ สื่อการเรียนการสอนเหมาะสมหรือไม่ เป็นการประเมินทั้งระบบพร้อมกัน วิธีการนั้นใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรซึ่งมีหลายรูปแบบ
3. การประเมินระบบการบริหารหลักสูตร เป็นการประเมินระบบการบริหารที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการใช้หลักสูตร ปัจจัยการบริหารที่ควรพิจารณาคือ โครงสร้างและระบบของสถาบัน อาคารสถานที่ บรรยากาศทางสังคม สถาบัน การติดต่อสื่อสาร ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถาบัน เวลา คุณสมบัติของผู้สอนและผู้เรียน งบประมาณที่ใช้ รวมทั้งการนิเทศ
4. การประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน เป็นการประเมินคุณภาพและปริมาณความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน ตามเกณฑ์และมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
5. การประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินวิธีสอนบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ องค์ประกอบที่ควรศึกษาได้แก่ แผนการสอน จุดประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การประเมินผล รวมทั้งบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความสัมพันธ์กับผู้เรียน การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดการในชั้นเรียน และเจตคติของผู้สอนที่มีต่อหลักสูตร
6. การประเมินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา เป็นการศึกษาสถานภาพของผู้สำเร็จการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติต่อวิชาชีพ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ความสามารถในการแก้ปัญหาและการปรับตัว สิ่งที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ความสนใจในการศึกษาต่อ ความคาดหวังที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

รูปแบบของการประเมินหลักสูตร สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 259 - 260)

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีรูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance Analysis Technique)

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร มี 4 กลุ่มดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ชี้จุดมุ่งหมายเป็นหลัก เป็นรูปแบบที่ประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด พิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ชี้เป้าหมาย ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมินและต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสกริฟเวน (Michael Scriven)

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ชี้เกณฑ์เป็นหลัก เป็นรูปแบบการประเมินที่อาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสไตค (Robert E. Stake)

2.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ เป็นรูปแบบที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวิส (Malcolm Provis) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของดอริส โกว์ (Doris T. Gow)

กระบวนการประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องมีการวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล จึงมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ตั้งความคาดหวังว่าจะประเมินสิ่งใดบ้าง ประเมินหลักสูตรทั้งหมดหรือเฉพาะบางส่วน ผลที่ได้จากการประเมินจะนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ด้านใด

2. วางแผนออกแบบการประเมินผล ภายหลังจากการศึกษา สํารวจ เอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว มีสิ่งที่จะต้องตัดสินใจกำหนดดังนี้

2.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มประชากร ทั้ง 2 อย่างมีข้อดีข้อเสีย กลุ่มตัวอย่างอาจไม่ใช่ตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด แต่ประหยัดเวลา แรงงาน งบประมาณ ควรเลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Strategy) ที่เหมาะสม ส่วนกลุ่มประชากรจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล ต้องตัดสินใจจะใช้ข้อมูลจากที่ใดใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่เอง หรือใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) หรือใช้ข้อมูลทั้ง 2 แหล่ง ควรพิจารณาจากหลายแหล่ง ให้มีความน่าเชื่อถือ

2.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยการใช้แบบทดสอบ ประเมินวัตถุประสงค์ที่ใช้สอน โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

2.4 กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผล เช่น ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร โดยมีผลการเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ระดับน่าพึงพอใจ ร้อยละ 70

2.5 การกำหนดเวลาในขั้นตอนต่างๆ เช่น การเตรียมการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลงาน อาจกำหนดเป็นปฏิทินปฏิบัติงาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามกรอบ ขอบข่าย และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการจัดระบบข้อมูล โดยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม

5. รายงานผลการประเมิน ให้คำนึงถึงรูปแบบ ความเรียง กราฟ และสิ่งบ่งชี้ให้เห็นคุณภาพ มีส่วนใดควรปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิก

การประเมินหลักสูตรถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นรูปเล่มและนำไปใช้แล้วนั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีข้อดี ข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ต้องแก้ไขปรับปรุง การประเมินผลเป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ในการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงนำมาวิเคราะห์และสรุป ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป ดังนั้นครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินหลักสูตรเช่นกัน ในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี มีคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งการประเมินการสอนของผู้สอนจะประเมินวิธีสอนว่าบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ มีองค์ประกอบได้แก่ แผนการสอน จุดประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การประเมินผลรวมทั้งบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความสัมพันธ์กับผู้เรียน การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดการในชั้นเรียน และเจตคติของผู้สอนที่มีต่อหลักสูตร จะเห็นว่าครูผู้สอนมีความสำคัญยังสามารถเห็นปัญหาในระหว่างการใช้หลักสูตร และขณะเดียวกันก็สามารถวิเคราะห์ หาวิธีการแก้ไขปรับปรุงการสอน โดยการทำวิจัยในชั้นเรียนได้เช่นกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้หลักสูตรนั้น ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้อย่างกระฉับกระช่าย สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเพื่อกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร สถานศึกษา สามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินแผนจัดการเรียนรู้ที่ระหว่าง การดำเนินการใช้ และหลังการใช้แผนจัดการเรียนรู้ได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าครูในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีสมรรถภาพพื้นฐานด้านการใช้หลักสูตรดังกล่าวเพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และในการจัดการเรียนรู้นั้นครูอาจพบข้อบกพร่อง ปัญหาที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ครูก็สามารถนำสมรรถภาพด้านการใช้หลักสูตรมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของครูได้ จึงเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้

2. สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการจัดการเรียนรู้

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง, วชรินทร์ เสถียรยานนท์ และวัชรณีย์ เชาว์ดำรง (2545, หน้า 10 - 11)

ได้กล่าวว่า ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตรงกับคำศัพท์ที่ใช้อยู่ในภาษาอังกฤษหลายคำ ได้แก่ Student-Centered Learning, Student-Centered Education, Child-Centered Education, Learner-Centered Education, Pupil-Centered Education และ Student-Centered Classroom Management เป็นต้น คำดังกล่าวเป็นคำที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ ทำกิจกรรม และปฏิบัติจริง จนค้นพบข้อความรู้และวิธีการปฏิบัติด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นวิธีการจัดการ ไม่ใช่รูปแบบการสอน วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงต้องเลือกใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมอย่างหลากหลายประกอบกัน โดยไม่สามารถยึดถือเฉพาะรูปแบบวิธีการ หรือเทคนิคการสอนอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น

หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้ (ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, 2545, หน้า 12 - 13)

1. การศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้เรียน (Learners' Needs and Interest)

เพื่อสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2. การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนของผู้เรียน (Facilitator) เพื่อคอยช่วยเหลือ แนะนำออกแบบกิจกรรมและแก้ไขข้อผิดพลาด ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถ เกิดการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

3. การส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomy) เพื่อสามารถนำความรู้ และทักษะที่เกิดขึ้นจากวิธีการเรียนรู้ของตนเองไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อให้การเรียนรู้เกิดจากบทบาทของ ผู้เรียนเอง ตั้งแต่มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่าง เต็มกำลังความสามารถ

5. การส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง (Construction) เพื่อได้ข้อความรู้ ที่เกิดจากการแสวงหาหรือปฏิบัติจนเข้าใจ จดจำได้ รู้จริง และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

6. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ (Cooperation and Interaction) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพูดคุยปฏิบัติแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับครู ในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้มีความรู้และประสบการณ์กว้างขึ้นและสอดคล้องกับ ลักษณะทางสังคมของมนุษย์

7. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) เพื่อเข้าใจ ตนเองเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัดและพัฒนาการของตนเอง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง

8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ค้นพบไปใช้ (Application) เพื่อให้นักเรียนได้ ตรวจสอบประสิทธิภาพของข้อความรู้ที่ได้มาด้วยตนเอง กับการนำไปใช้ในชีวิตจริงทำให้เกิดความ ภูมิใจและเป็นแรงเสริมให้อยากเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง จะมี ความคงทนสูงสุดตามทฤษฎีกรวยประสบการณ์ (Cone of Experience)

ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ผู้นิเทศหรือผู้สอนสามารถสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและครูได้ ซึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน

1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการตลอดจนได้แสดงอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน

6. นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

7. นักเรียนทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข

8. นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการ

เรียนรู้

3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง

4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง

ส่วนดีของนักเรียน

7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

9. ครูฝึกฝนกิริยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

การเลือกใช้เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการสอนและวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการสอนและวิธีสอนมี

มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีมีส่วนดีแตกต่างกัน ไม่มีรูปแบบการสอนและวิธีสอนใดที่เหมาะสมกับ

เนื้อหาและความมุ่งหมายทุกชนิด ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณของตนในการเลือกใช้ให้

เหมาะสม ครูผู้สอนจะเลือกรูปแบบการสอนและวิธีสอนใดมาใช้ก็ตาม ถ้าได้พิจารณาถึงประโยชน์

ที่ผู้เรียนจะได้รับจากแนวทางความมุ่งหมายของการศึกษาแล้ว ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรเป็นรูปแบบการสอนและวิธีสอนที่เสนอแนะแนวทางให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนได้เป็นอย่างดี โดยไม่ต้องใช้เวลามาก และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

2. ควรเป็นรูปแบบการสอนและวิธีสอนที่ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีถูกต้องกับสภาพความต้องการของสังคมและเป็นที่ยอมรับ

3. ควรเป็นรูปแบบการสอนและวิธีสอนที่ก่อให้เกิดทักษะต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เช่น ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการแสดงออกทางสังคม การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ได้ดี มีความรับผิดชอบ ทักษะในการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และสังคม เป็นต้น

4. ควรเป็นรูปแบบการสอนและวิธีสอนที่ก่อให้เกิดแนวทางที่จะนำความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ที่ได้ฝึกฝนเป็นอย่างดี เอาไปใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้

การคัดเลือกรูปแบบการสอนและวิธีสอนใดมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและวัยของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้รวดเร็ว ประสพผลสำเร็จ ครูเหนื่อยน้อย ทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการเรียนรู้ที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ดังนี้ (สมศักดิ์ สินธุระเวช, 2541)

1. ทำงานเป็นทีม อันจะช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ถึงความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และทักษะของแต่ละคน ก่อให้เกิดพลังการทำงานเป็นกลุ่ม พัฒนาความสามารถทางอารมณ์และความเป็นประชาธิปไตย การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพนั้น สมาชิกของทีมต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีทักษะของการอยู่ร่วมกัน และทักษะของการทำงานร่วมกัน

2. แสดงออกอย่างอิสระ ในการสร้างผลงานที่มีคุณภาพทั้งในรูปโครงงานและกิจกรรมต่าง ๆ

3. ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากสภาพจริง มีประสบการณ์จริง สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฝึกหัดสร้างความเป็นชุมชน พัฒนาทักษะการจัดการ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหาและตัดสินใจ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสามารถที่จะเผชิญกับปัญหา ความยืดหยุ่น ฯลฯ

4. มีส่วนร่วม ในกระบวนการและทุกกิจกรรมที่มีการเรียนรู้ ภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริมสนับสนุนที่มีอิสรภาพ และเปิดเผยนในการเรียนรู้ ทำให้เพิ่มพูนความสามารถในการคิด การกระทำอย่างอิสระและสร้างสรรค์ การพัฒนาความอยากรู้อยากเห็น ทักษะคติในการตั้งคำถาม และความตั้งใจอันจะนำไปสู่การพัฒนาเต็มตามศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้มีส่วนร่วม (Participatory Learning) อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

ต่อการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และมีโอกาสในการเลือก การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้รับความรู้ใหม่ ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

5. คิดด้วยตนเอง การที่ผู้เรียนจะเกิดปัญญา ผู้เรียนจะต้องคิดเป็น คิดด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างอิสระ

6. แสวงหาความรู้อย่างอิสระ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ จินตนาการ ความงาม ความจริง และความดี เพื่อเก็บข้อมูลเข้าไปสร้างเป็น โครงสร้างความรู้ในสมอง

7. ฝึกสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมจิตใจของตนเองให้สงบ มั่นคง จดจ่อ กับภารกิจที่ต้องทำอยู่ในปัจจุบัน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจะควบคุมทุกอิริยาบถของชีวิตได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายชีวิต มีความสงบทางจิตใจ ผ่อนคลายความเครียด มีอารมณ์ดี ร่าเริง เบิกบาน มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีพลังความคิดด้านบวก มีสมาธิสูง มีความรัก ความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ มีจินตภาพและความจำดี

รูปแบบการสอนและวิธีสอนที่ได้มีผู้พัฒนาและผ่านกระบวนการทดลองมาแล้วและถือว่ามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จัดการเรียนรู้มีอยู่หลากหลายวิธี ซึ่ง กรมวิชาการ (2544 ก) ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2533-2543 จำแนกรูปแบบการสอนเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มรูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด ได้เสนอเป็นตัวอย่างจำนวน 20 รูปแบบรวม 28 วิธี ได้แก่

1.1 การใช้กระบวนการแก้ปัญหา

1.2 การเรียนรู้ “ฉลาดรู้”

1.3 การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพความคิด

1.4 การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้

1.5 การสอนโดยใช้ชุดการสอน

1.6 การสอนตามแนวพุทธวิธี

1.6.1 วิธีสอนแบบอุปมา-อุปมัย

1.6.2 วิธีสอนแบบปฏิจจาสัมปatti

1.6.3 วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา

1.6.4 วิธีสอนแบบอริยสัจ 4

1.6.5 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์

1.6.6 วิธีสอนแบบไตรสิกขา

1.6.7 วิธีสอนแบบเบญจจันทร์

1.6.8 วิธีสอนโดยการสร้างสรรค์และโยนิโสมนสิการ

1.6.9 วิธีสอนตามหลักพหุสูตร

1.7 การสอนตามแนววัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT)

1.8 การสอนตามวิธีของเทนนีสัน

1.9 การสอนตามหลักการเรียนรู้ของกาเย่

1.10 การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

1.11 การสอนเขียนแบบกระบวนการ

1.12 การสอนแบบโครงการ

1.13 การสอนแบบโครงงาน

1.14 การสอนแบบบูรณาการ

1.15 การสอนแบบรอบรู้

1.16 การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

1.17 การสอนแบบสืบสวนสอบสวน

1.18 การสอนแบบอุปนัย

1.19 การสอนแบบนิรนัย

1.20 การสอนรายบุคคลหรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. รูปแบบการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการสอนที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันได้ เสนอไว้เป็นตัวอย่าง 10 วิธี ได้แก่

2.1 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.2 การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2.3 การสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2.4 การสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้

2.5 การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

2.6 การสอนแบบซินคิเทท

2.7 การสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

2.8 การสอนแบบสแตด

2.9 กิจกรรมคิวิซี หรือกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพ

2.10 การสอนแบบชิปปา

3. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยม ได้เสนอไว้ 7 วิธี ได้แก่

- 3.1 การใช้สถานการณ์จำลอง
- 3.2 การทำค่านิยมให้กระจ่าง
- 3.3 การปรับพฤติกรรม
- 3.4 การสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- 3.5 การสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ
- 3.6 การสอนแบบนาฏการ
- 3.7 การแสดงบทบาทสมมุติ

การเลือกเทคนิควิธีการสอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. ครูต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม

ดังนี้

1.1 ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของครู สิ่งที่ครูทุกคนนำเข้าสู่ห้องเรียนคือ จุดเด่น จุดด้อย ประสบการณ์ ความสามารถและความสนใจของครู ซึ่งจะทำให้ห้องเรียนของครูแต่ละคนแตกต่างจากห้องเรียนอื่น ๆ ครูมีแนวโน้มที่จะใช้เทคนิควิธีการสอนที่เคยใช้ได้ผลในอดีต หรือวิธีสอนที่รู้สึกสะดวกที่จะใช้มากที่สุด แต่วิธีการที่ใช้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจะทำให้ครูไม่สามารถพัฒนาความเชี่ยวชาญ และทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้ ครูจึงต้องระลึกเสมอว่าผู้เรียนในห้องเรียนมีวิธีการเรียนที่หลากหลาย ผลก็คือ ครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการนำเทคนิควิธีการสอนหลาย ๆ วิธีมาใช้เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน

1.2 ความต้องการ ประสบการณ์ และระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน ด้วยประสบการณ์ของครู ครูจะรู้ว่าผู้เรียนบางคนเรียนได้ดีด้วยวิธีการสอนทางตรง (Direct Teaching Methods) เช่น การบรรยาย การท่องจำ บางคนเรียนได้ดีในสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) หรือบางคนเรียนได้ดีเมื่อได้เรียนอย่างอิสระ บางคนต้องการแค่ระดับความรู้และความเข้าใจ ขณะที่หลายคนต้องการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนเหล่านี้จะช่วยให้ครูสามารถเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม

1.3 เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ดีจะบอกถึงสิ่งที่คาดหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ แต่หากครูไม่เชื่อมโยงจุดประสงค์กับเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม ครูจะไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ได้

ครูที่ใช้วิธีสอนเพียงวิธีเดียวจะประสบความสำเร็จกับผู้เรียนประเภทเดียวและกับจุดประสงค์การเรียนรู้ระดับเดียว ในห้องเรียนแต่ละห้องจะมีผู้เรียนที่มีวิธีการเรียนแตกต่างหลากหลาย และต้องการได้รับการพัฒนาทักษะตามจุดประสงค์ในระดับที่แตกต่างกันของ

จุดประสงค์ หากครูใช้วิธีการสอนแบบบรรยายวิธีเดียว ครูจะสอนได้ผลเฉพาะผู้เรียนที่เรียนได้ดี จากวิธีการจัดการเรียนการสอนทางตรง และครูจะสอนได้ผลเพียงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยเท่านั้น ผลก็คือ ผู้เรียนหลายคนเสียประโยชน์เพราะวิธีการเรียนของพวกเขาไม่สอดคล้องกับวิธีสอนของครู

จุดประสงค์การเรียนรู้ควรเป็นข้อมูลที่สามารถแนะครูให้สามารถเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมที่สุด จุดประสงค์ควรบอกครูได้ว่า กิจกรรมตามจุดประสงค์นั้นเหมาะที่จะนำเทคนิคใดมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือ การเรียนรายบุคคล หรือเทคนิควิธีอื่น ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นยิ่งที่ครูต้องพัฒนาเทคนิควิธีการสอนหลาย ๆ รูปแบบอย่างหลากหลายเพื่อใช้ในห้องเรียน

1.4 บริบทและบรรยากาศในการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเทคนิควิธีการสอน บริบทและบรรยากาศนี้หมายรวมถึงทั้งในห้องเรียน ในโรงเรียน และในชุมชน ครูต้องมีข้อมูลว่ามีแหล่งวิทยาการใดบ้างที่ครูจะใช้ได้ เพราะอาจจะมีกิจกรรมบางอย่างที่ครูต้องการนำมาใช้ แต่ทำไม่ได้เพราะขาดแหล่งวิทยาการที่สำคัญ ๆ หรือครูมีเวลาและสถานที่เหมาะสมเพียงใด เช่น หากครูทราบว่ามีการประชุมครูในช่วงบ่ายก็อาจจะไม่เลือกใช้เทคนิควิธีการและกิจกรรมที่ต้องการใช้เวลาเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา

2. การนำเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายไปใช้ ครูมีอาชีพ จะใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสนองความต้องการและวิธีการเรียนของผู้เรียน ในการสอนแต่ละครั้งอาจใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี เช่น อาจใช้ทั้งการนำเสนอภาพเหตุการณ์ การบรรยาย การใช้คำถาม การสาธิต และการทำงานกลุ่มประกอบกัน บอริช (Borich, 1977) ได้เสนอแนะว่าแผนการสอนหนึ่งแผนที่รวมวิธีสอนหลาย ๆ วิธี เช่น การสืบค้น การอภิปราย การถาม - ตอบ การฝึกปฏิบัติโดยมีครูคอยให้คำปรึกษาและการให้ทำงานอย่างเป็นอิสระจะได้รับความนิยมนมากกว่าแผนการสอนที่เน้นวิธีการสอนวิธีเดียว

การเรียนการสอนจะเกิดประสิทธิผลมากเมื่อครูใช้เทคนิค สื่อ หรืออุปกรณ์เพื่อสร้างความสนใจในการสอนทุกขั้นตอน ไม่ใช่ใช้เพียงเฉพาะขั้นนำ สื่อหรือวัสดุ อุปกรณ์ที่ช่วยสร้างความสนใจจะช่วยให้ผู้เรียนมั่นใจในเนื้อหาที่จะเรียนตลอดบทเรียน และยังทำหน้าที่เป็นตัวชี้แนะการสอนที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของทักษะ พฤติกรรม เจตคติและเนื้อหาที่จะเรียน สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องหรูหรา ราคาแพงเพื่อให้ผู้เรียนสนใจคำถาม เกร็ดเรื่องเล่า น่าสนใจ วิดีทัศน์ และการสาธิต คือ ทางเลือกที่ครูสามารถใช้ได้

การยกย่องชมเชยถือเป็นเทคนิคการสอนอย่างหนึ่ง ครูควรมีวิธีการยกย่องชมเชยหรือให้รางวัลผู้เรียนในหลาย ๆ รูปแบบ ไม่ใช่ใช้คำพูดยกย่องซ้ำ ๆ เหมือนกันทุกครั้ง แต่อาจเป็นท่าทาง

การยิ้ม การตอบไถ่เบา ๆ หรือการพยักหน้าก็ถือว่าเป็นการเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนในการยกย่องผู้เรียนว่า “ทำงานได้ดี” ได้เช่นกัน

การใช้ความคิดหรือคำตอบที่ถูกต้องของผู้เรียนเป็นตัวอย่างขณะที่ครูอธิบาย ก็เป็นเทคนิคการสอนอีกลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจได้ ผู้เรียนจะรู้สึกภาคภูมิใจ หากเขารู้ว่าครูนำคำตอบหรือความคิดของเขาไปใช้เป็นตัวอย่างผลงานที่ดี ในการใช้เทคนิคลักษณะนี้ครูอาจเริ่มต้นการสอนด้วยการตั้งคำถาม ถามความคิดเห็นหรือความคิดของผู้เรียน การระดมพลังสมองเป็นอีกเทคนิคที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างคำตอบได้หลากหลาย คุณค่าสำคัญของการระดมพลังสมอง คือ การยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคน โดยครูเขียนทุกคำตอบลงบนกระดานและไม่มีการตัดสินคุณค่าคำตอบเหล่านั้น การไม่ตัดสินคุณค่าจะก่อให้เกิดคำตอบที่หลากหลายและเสริมกำลังใจผู้เรียนที่ไม่ค่อยเต็มใจเรียนให้มีส่วนร่วม เมื่อใดที่ครูได้คำตอบหมดแล้วค่อยอภิปรายและประเมิน

เทคนิคการสอนอีกประการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน คือ การใช้คำถามและการสืบค้นโดยครูสามารถใช้พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยระดับต่าง ๆ มาช่วยกำหนดข้อคำถามให้ผู้เรียนสืบค้นคำตอบ

3. การพิจารณาความสอดคล้องของเทคนิควิธีการสอนกับจุดประสงค์การเรียนรู้ หากจุดประสงค์การเรียนรู้ คือ จุดหมายปลายทางของการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งแล้ว เทคนิควิธีการสอนที่ครูเลือกใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน คือ วิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายปลายทางนั้น

เทคนิควิธีการสอนแต่ละอย่างมีประสิทธิผลในการสร้างทักษะ ข้อความรู้ ประสบการณ์ และมีโอกาสแสดงบทบาทในการเรียนของผู้เรียนแตกต่างกันไป ดังนั้น ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดในระดับใด ก่อนที่จะเลือกเทคนิควิธีการที่มีจุดเด่นหรือมีคุณค่าในการสร้างเสริมทักษะข้อความรู้ และพฤติกรรมที่กำหนดคนั้นมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการ

4. การวิเคราะห์คุณลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอน

ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา ความต้องการ ความสามารถและวิธีการเรียนของผู้เรียน รวมถึงความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาวิชา และความสนใจของครูเองแล้ว ครูจะต้องนำปัจจัยด้านเวลา สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมาพิจารณาด้วย เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและมีประสิทธิผลมากที่สุด

การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2549, หน้า 58) กล่าวว่า วิชา แผนจัดการเรียนรู้ (Lesson Plan) หมายถึง แผนการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แผนจัดการเรียนรู้มี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้ (Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan)

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ (2545, หน้า 53 - 54) กล่าวถึงประโยชน์ของการทำแผนจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. เพื่อให้จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน
3. เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการสอนจริง
4. เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการจัดการเรียนรู้
5. เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ
6. เพื่อให้ผู้อื่นสอนแทนได้ในกรณีที่มิได้มาสอน
7. เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพในการปฏิบัติการสอน
8. เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน (แผนจัดการเรียนรู้เป็น

ลักษณะเฉพาะของวิชาชีพครู)

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2549, หน้า 59) กล่าวถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน (ในการสอนเรื่องนั้น ๆ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติอะไร หรือด้านใด)
2. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ชัดเจน และนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง (ระบุบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรจึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผล)
3. กำหนดสื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ไว้ชัดเจน (จะใช้สื่อ อุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ อะไรช่วยบ้าง และจะใช้อย่างไร)
4. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลไว้ชัดเจน (จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลใด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้นั้น)

5. ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ (ในกรณีที่ปัญหาเมื่อมีการนำไปใช้ หรือไม่สามารถกำหนดการจัดการเรียนรู้ตามแผนนั้นได้ก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้)

6. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงที่ผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่

7. แปลความได้ตรงกัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนขึ้นจะต้องสื่อความหมายได้ตรงกัน เขียนให้อ่านเข้าใจง่าย กรณีมีการสอนแทนหรือเผยแพร่ ผู้นำไปใช้สามารถเข้าใจและใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้

8. มีการบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะสะท้อนให้เห็นการบูรณาการแบบองค์รวมของเนื้อหาสาระความรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

9. มีการเชื่อมโยงความรู้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ และนำไปใช้ในชีวิตจริงกับการเรียนในเรื่องต่อไป

ณัฐวุฒิ กิรุ่งเรือง และคณะ (2545, หน้า 54 - 58) กล่าวถึงแผนจัดการเรียนรู้ ควรมีองค์ประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. หัวเรื่อง (Heading)
2. สาระสำคัญ (Concept)
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective)
4. เนื้อหาสาระ (Content)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (Activities)
6. สื่อการเรียนรู้ (Material & Media)
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment)

รูปแบบของแผนจัดการเรียนรู้ มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของหน่วยงานต้นสังกัด สถานศึกษาหรือผู้สอนที่จะเลือกใช้รูปแบบที่คิดว่ามีความเหมาะสมและสะดวกต่อการนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้รูปแบบของแผนจัดการเรียนรู้ที่นิยมใช้โดยทั่วไป มีดังต่อไปนี้

1. แผนจัดการเรียนรู้แบบบรรยายหรือแบบเรียงหัวข้อ แผนจัดการเรียนรู้ชนิดนี้จะเป็นการเรียงรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของแผนจัดการเรียนรู้ตามลำดับโดยใช้ความเรียง เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยม แต่มีข้อจำกัดในกรณีที่รายละเอียดอยู่คนละหน้ากัน เนื่องจากยากต่อการมองเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบ

ตัวอย่างรูปแบบของแผนจัดการเรียนรู้แบบบรรยายหรือแบบเรียงหัวข้อ

แผนจัดการเรียนรู้ที่.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้น.....ภาคเรียนที่.....

เรื่อง.....ระยะเวลา.....ชั่วโมง

สาระสำคัญ.....

จุดประสงค์การเรียนรู้.....

เนื้อหาสาระ.....

กิจกรรมการเรียนรู้.....

สื่อการเรียนรู้.....

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้.....

2. แผนจัดการเรียนรู้แบบตาราง แผนจัดการเรียนรู้ชนิดนี้เป็นการนำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบของแผนจัดการเรียนรู้มาเขียนลงในตารางภายในหน้าเดียวกัน เพื่อให้ง่ายต่อการมองเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบ แต่มีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ในการเขียน และการในการตีตาราง

ตัวอย่างรูปแบบของแผนจัดการเรียนรู้แบบตาราง

แผนจัดการเรียนรู้ที่.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้น.....ภาคเรียนที่.....

เรื่อง.....ระยะเวลา.....ชั่วโมง

สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหาสาระ	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	หมายเหตุ

3. แผนจัดการเรียนรู้ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอตัวอย่างรูปแบบแผนจัดการเรียนรู้ไว้เป็นกรอบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้ใช้สามารถนำไปปรับได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสม

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้น.....ภาคเรียนที่.....
แผนการจัดการเรียนรู้ที่เรื่อง/หน่วย.....เวลา.....ชั่วโมง

1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.1

1.2

2. สาระการเรียนรู้

.....

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

4. สื่อ/อุปกรณ์

.....

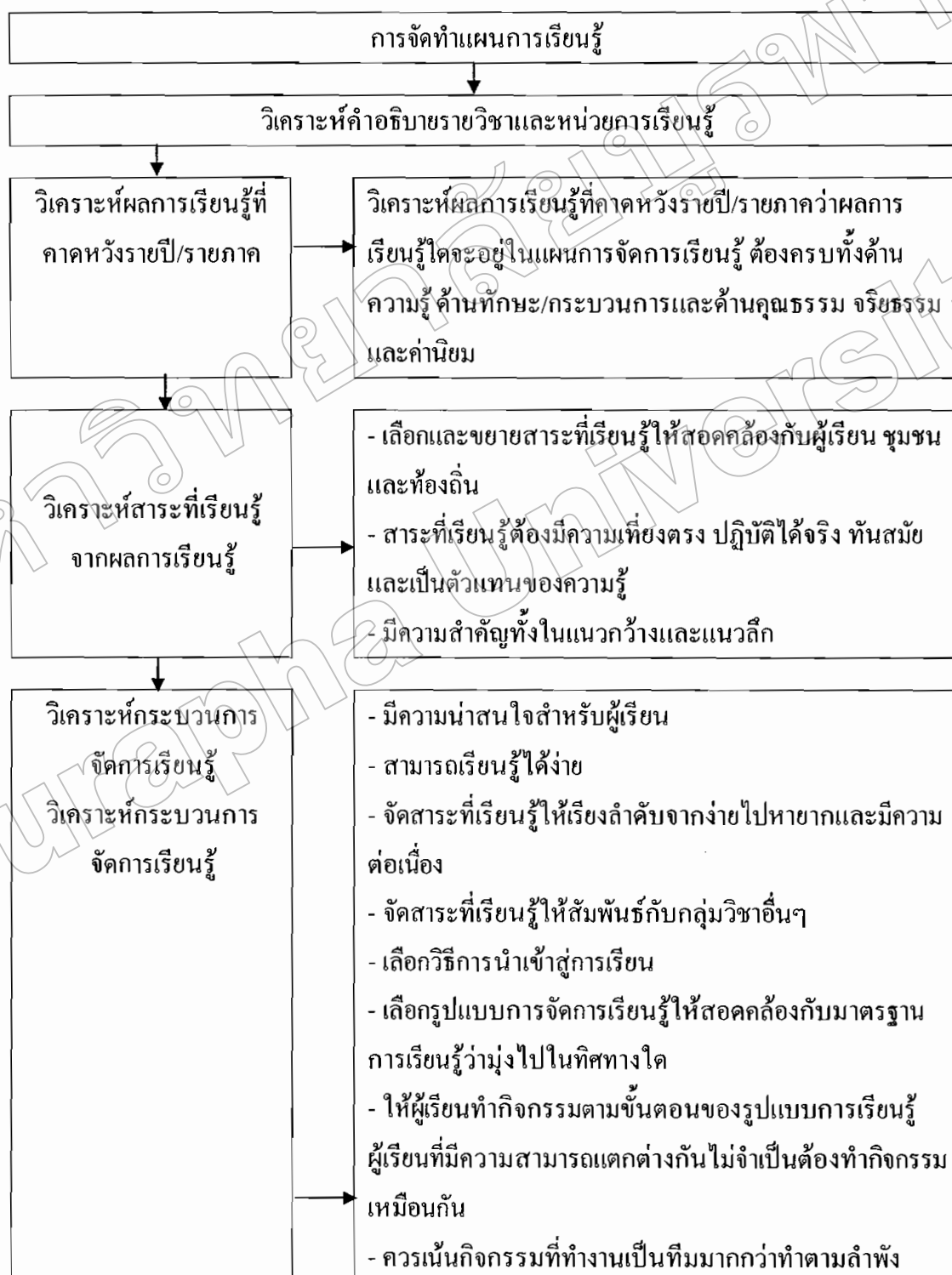
5. การวัดและประเมินผล

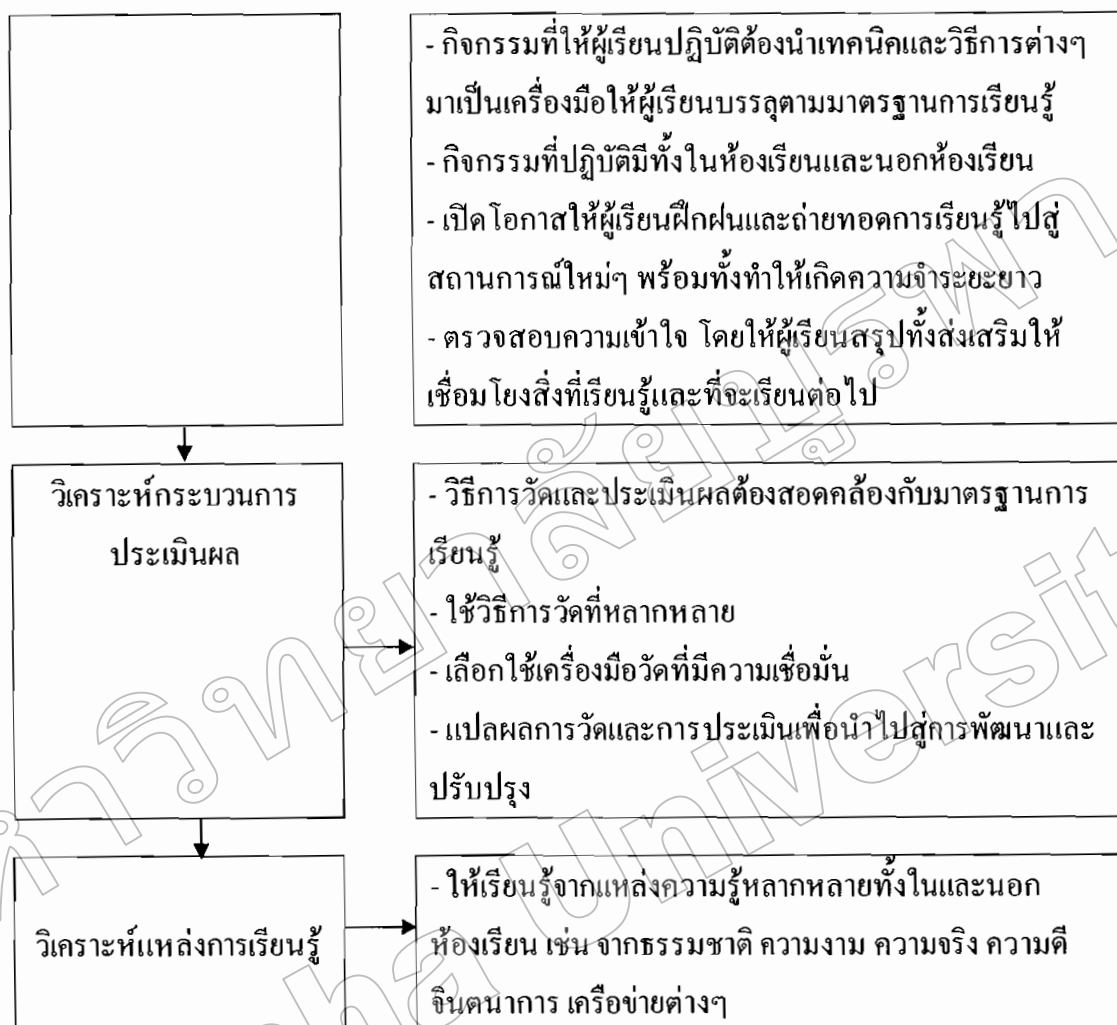
.....

ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีลำดับขั้นตอนดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550, หน้า 218 - 219)

1. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ในการเขียนรายละเอียดของแต่ละหัวข้อของแผนการจัดการเรียนรู้
2. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพื่อนำมาเขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ เจตคติ และค่านิยม
3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ โดยเลือกและขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น
4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. วิเคราะห์กระบวนการประเมินผล โดยเลือกใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

6. วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ โดยคัดเลือกสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้ แสดงได้ดังแผนภูมิ

ภาพที่ 2 แผนภูมิ แสดงลำดับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ความรู้ด้านกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน

วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือของคนในชาติเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจกัน และใช้ภาษาในการประกอบกิจการงานทั้งส่วนตน ครอบครัว กิจกรรมทางสังคมและประเทศชาติ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การบันทึกเรื่องราวจากอดีตถึงปัจจุบัน และเป็นวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะอย่างถูกต้อง เหมาะสมในการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เรียนรู้ในฐานะเป็นวัฒนธรรมทางภาษาให้เกิดความชื่นชมซาบซึ้ง และภูมิใจในภาษาไทย โดยเฉพาะคุณค่าของวรรณคดี และภูมิปัญญาทางภาษาของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์ไว้ อันเป็นส่วนเสริมสร้างความงดงามในชีวิต

การเรียนรู้ภาษาไทยย่อมเกี่ยวพันกับความคิดของมนุษย์ เพราะภาษาเป็นสื่อของความคิด การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล ขณะเดียวกันการใช้ภาษาอย่างมีเหตุผล ใช้ในทางสร้างสรรค์ และใช้ภาษาอย่างสละสลวยงดงาม ย่อมสร้างเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเชื่อภูมิด้วย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การอ่านและการฟังเป็นทักษะของการรับรู้เรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ ส่วนการพูดและการเขียนเป็นทักษะของการแสดงออกด้วยการแสดงความคิดเห็น ความรู้และประสบการณ์ การเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกใช้คำ เรียบเรียงความคิด ความรู้ และใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ได้ตรงตาม ความหมาย และถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล และมีประสิทธิภาพ

ภาษาไทยมีส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ กฎเกณฑ์ทางภาษา ซึ่งผู้ใช้ภาษาจะต้องรู้และ ใช้ภาษาให้ถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีและวรรณกรรม ตลอดจนบทร้องเล่นของเด็ก เพลง กล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งมี คุณค่า การเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียนวรรณคดีและวรรณกรรม ภูมิปัญญาทางภาษาที่ถ่ายทอด ความรู้สัจนิรันดร์ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีตและความงดงามของ ภาษาในบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและความ ภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (กรมวิชาการ, 2545 ค, หน้า 2)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

การศึกษาคณิตศาสตร์สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็น การศึกษาเพื่อปวงชนที่เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่องและตลอด ชีวิตตามศักยภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ที่พอเพียง สามารถนำความรู้ ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา ต่อ ดังนั้นจึงเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่ต้องจัดสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ และต้องการเรียนคณิตศาสตร์มากขึ้นให้ ถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ มีโอกาสเรียนรู้คณิตศาสตร์เพิ่มเติมตามความถนัดและความสนใจ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ ทัดเทียมกับนานาชาติของประเทศ (กรมวิชาการ, 2545 ง, หน้า 2)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาและสร้างความเข้าใจว่า วิทยาศาสตร์เป็นทั้งความรู้และกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ผู้เรียนทุกคนควรได้รับการกระตุ้น ส่งเสริมให้สนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีความสงสัย เกิดคำถามในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโลกธรรมชาติรอบตัว มีความมุ่งมั่นและมีความสุขที่จะศึกษาค้นคว้า สืบเสาะหาความรู้เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผล นำไปสู่คำตอบของคำถาม สามารถตัดสินใจด้วยการใช้ข้อมูลอย่างมีเหตุผล สามารถสื่อสารคำถาม คำตอบ ข้อมูลและสิ่งที่ค้นพบจากการเรียนรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจได้

การเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากความรู้วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโลกธรรมชาติ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทุกคนจึงต้องเรียนรู้เพื่อนำผล การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตและการประกอบอาชีพ เมื่อผู้เรียนได้เรียนวิทยาศาสตร์โดยได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว ทำลายกับการเผชิญสถานการณ์หรือปัญหา มีการร่วมกันคิด ลงมือปฏิบัติจริง ก็จะเข้าใจและเห็นความเชื่อมโยงของวิทยาศาสตร์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและชีวิต ทำให้สามารถอธิบาย ทำนาย คาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล การประสบความสำเร็จในการเรียนวิทยาศาสตร์จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจมุ่งมั่นที่จะสังเกต สำรวจตรวจสอบ สืบค้นความรู้ที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องสอดคล้องกับสภาพจริงในชีวิต โดยใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลายในท้องถิ่นและคำนึงถึงผู้เรียนที่มีวิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความถนัดแตกต่างกัน

การจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์พื้นฐาน เป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ ช่างซึ่ง และเห็นความสำคัญของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของโลก สิ่งแวดล้อม ตลอดจนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้และสื่อสาร ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ สามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้งหมดแบบองค์รวม สร้างความรู้เป็นของตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยความรู้วิทยาศาสตร์ จินตนาการ และศาสตร์อื่น ๆ ร่วมด้วย สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและร่วมกันดูแลรักษาโลกธรรมชาติอย่างยั่งยืน (กรมวิชาการ, 2545 จ, หน้า 2 - 3)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศเพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ มาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

1.5 นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมและกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนร่วม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเอง รับผิดชอบ เอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมาย เพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ ตรวจสอบ การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำทางตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้ในโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัย ร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในคำนิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำทนาย ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียน ที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกรายวิชา

5. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

(กรมวิชาการ, 2545 ข, หน้า 2 - 3)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นการศึกษาด้านสุขภาพที่มีเป้าหมาย เพื่อการดำรงสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืน

สุขศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพควบคู่ไปด้วยกัน

พลศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาโดยรวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ด้วยการเข้าร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา และกิจกรรมเหล่านั้นได้รับการคัดสรรมาเป็นอย่างดีแล้ว

สุขศึกษาและพลศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรม สุขภาพจนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี โดยให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะหรือกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลรวมสุดท้าย คือ ผู้เรียน เกิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Holistic)

ในการเรียนรู้สุขศึกษา ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นและจูงใจให้กำหนดเป้าหมายที่เป็นจริง และมีคุณค่าในการพัฒนารูปแบบของวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี พัฒนาทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคม รู้จักการสร้างความรักใคร่ชอบและสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และใน ชุมชน ทั้งชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยและชุมชนอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตที่ แตกต่างกันและยอมรับในความต่างนั้น เกิดการพัฒนาความสามารถในการเผชิญกับปัญหาที่ ทำลายความเครียด ความกดดัน ความขัดแย้ง และการสร้างเสริมสุขภาพ

ในการเรียนรู้พลศึกษา ผู้เรียนจะได้รับโอกาสให้เข้าร่วมในกิจกรรมทางกายและกีฬาทั้ง ประเภทบุคคล และประเภททีมอย่างหลากหลายทั้งของไทยและสากล กิจกรรมทางกายและกีฬา ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามศักยภาพด้านความเจริญเติบโตและพัฒนาการทางกายได้ ปรับปรุงสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย เกิดการพัฒนาทักษะกลไกอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ถึง ความสำคัญของการฝึกฝนตนเองตามกฎ กติกา ระเบียบ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ ได้แข่งขัน และได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยตรงตาม ความถนัด และความสนใจ ได้ค้นหาความพึงพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย กีฬา กิจกรรม นันทนาการ กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถภาพทางกายและรักการออกกำลังกาย

การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษาในสถานศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิด การพัฒนาครบถ้วนจากสาระต่าง ๆ คือ การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ชีวิตและ ครอบครัว การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทยและกีฬาสากล การสร้างเสริม

สุขภาพ สมรรถภาพ การป้องกันโรค และความปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งสามารถจัดให้สอดคล้องเชื่อมโยง บูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม และยังนำไปจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อการเติมเต็มให้แก่ผู้เรียนได้อีกด้วย

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา จึงควรจัดให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรให้สอดคล้องกับลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย และ วัฒนธรรมสากล โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบ้าน ชุมชน และท้องถิ่น ไปพร้อมกัน (กรมวิชาการ, 2545 ฉ, หน้า 1 - 2)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึง วิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่า ผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกต ที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและ สิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิด สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อน วัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิกริยา ตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์ (กรมวิชาการ, 2545 ข, หน้า 1 - 2)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

เป็นสาระที่เน้นกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ พัฒนาความคิด สร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบงานและการทำงานอย่างมีกลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมทั้ง การสร้าง พัฒนา ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและ พลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงกำหนดการเรียนรู้ที่ยึดงานกระบวนการจัดการและการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ บนพื้นฐานของ การใช้หลักการและทฤษฎีเป็นหลักในการทำงานและการแก้ปัญหา งานที่นำมาฝึกฝนเพื่อบรรลุ วิสัยทัศน์ของกลุ่มนั้น เป็นงานเพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคมและงานเพื่อการประกอบ อาชีพ ซึ่งงานทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ของ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีแล้ว ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังและพัฒนาให้มีคุณภาพและ คุณธรรม การเรียนรู้จากการทำงานและการแก้ปัญหาของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็น การเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ทักษะ และความคิดที่หลอมรวมกันจนก่อเป็นคุณลักษณะ

ของผู้เรียนทั้งด้านคุณภาพและคุณธรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด (กรมวิชาการ, 2545 ข, หน้า 2)

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนภาษาต่างประเทศอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ผู้เรียนจะมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลก และสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ, 2545 ฉ, หน้า 1)

คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีแล้ว ผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพตามที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดไว้ ดังนี้

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ค, หน้า 3)

1. สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างดี
2. สามารถอ่าน เขียน ฟัง ดู และพูด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผลและคิดเป็นระบบ
4. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การแสวงหาความรู้และใช้ภาษาในการพัฒนาตน และ

สร้างสรรค์งานอาชีพ

5. ตระหนักในวัฒนธรรมการใช้ภาษาและความเป็นไทย ภูมิใจและชื่นชมในวรรณคดี

และวรรณกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนไทย

6. สามารถนำทักษะทางภาษามาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและ

ถูกต้องตามสถานการณ์และบุคคล

7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสร้างความสามัคคีในความเป็นชาติไทย

8. มีคุณธรรมจริยธรรม มีวิสัยทัศน์ โลกทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้ง

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ง,

หน้า 2)

1. มีความรู้ความเข้าใจในคณิตศาสตร์พื้นฐานเกี่ยวกับจำนวนและการดำเนินการ การวัด

เรขาคณิต พีชคณิต การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น พร้อมทั้งสามารถนำความรู้ที่ไป

ประยุกต์ได้

2. มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย การให้เหตุผล การสื่อสาร สื่อความหมายทางคณิตศาสตร์และการนำเสนอ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ และเชื่อมโยง คณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ

3. มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบ มีระเบียบวินัย มีความรอบคอบ มีความรับผิดชอบ มีวิจารณญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งตระหนักในคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อ คณิตศาสตร์

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ข, หน้า 4 - 5)

1. เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ และ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม
2. เข้าใจสมบัติของสารและการเปลี่ยนแปลงของสาร แรงและการเคลื่อนที่ พลังงาน
3. เข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของโลก ความสำคัญของทรัพยากรทางธรณี ดาราศาสตร์และอวกาศ
4. ใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา ในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ด้วยการลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า สืบค้นจากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย และจากเครือข่าย อินเทอร์เน็ต และสื่อสารความรู้ในรูปแบบต่างๆ ให้ผู้อื่นรับรู้
5. เชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำโครงการงานวิทยาศาสตร์ หรือสร้างชิ้นงาน
6. มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์หรือจิตวิทยาศาสตร์ดังนี้
 - 6.1 ความสนใจใฝ่รู้
 - 6.2 ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ
 - 6.3 ความซื่อสัตย์ ประหยัด
 - 6.4 การร่วมแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 6.5 ความมีเหตุผล
 - 6.6 การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ข, หน้า 6)

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษา

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษาแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติ และค่านิยมที่ดี ในเรื่องธรรมชาติ การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ชีวิตและครอบครัว การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ การป้องกันโรค และความปลอดภัยในชีวิต มีทักษะปฏิบัติด้านสุขภาพและสมรรถภาพจนเป็นกิจนิสัย (กรมวิชาการ, 2545 ฉ, หน้า 3)

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2545 ช, หน้า 2)

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี
มีความรู้ ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบและเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้
เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนา
ผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่

มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา
เอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต ตระหนัก
ถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน
(กรมวิชาการ, 2545 ช, หน้า 2)

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ
เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและ
การทำงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของ
หลักสูตร ซึ่งเป็นคุณภาพตามความคาดหวังของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ,
2545 ฉ, หน้า 2)

สาระ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดสาระหลักที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคนไว้
ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ฉ, หน้า 12 - 20)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประกอบด้วย

- สาระที่ 1: การอ่าน
- สาระที่ 2: การเขียน
- สาระที่ 3: การฟัง การดู และการพูด
- สาระที่ 4: หลักการใช้ภาษา
- สาระที่ 5: วรรณคดีและวรรณกรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ประกอบด้วย

- สาระที่ 1: จำนวนและการดำเนินการ
- สาระที่ 2: การวัด
- สาระที่ 3: เรขาคณิต

สาระที่ 4: พืชคณิต

สาระที่ 5: การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น

สาระที่ 6: ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย

สาระที่ 1: สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

สาระที่ 2: ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 3: สารและสมบัติของสาร

สาระที่ 4: แรงและการเคลื่อนที่

สาระที่ 5: พลังงาน

สาระที่ 6: กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

สาระที่ 7: ดาราศาสตร์และอวกาศ

สาระที่ 8: ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ประกอบด้วย

สาระที่ 1: การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2: ชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 3: การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

สาระที่ 4: การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

สาระที่ 5: ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย

สาระที่ 1: ทัศนศิลป์

สาระที่ 2: ดนตรี

สาระที่ 3: นาฏศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

สาระที่ 1: การดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2: การอาชีพ

สาระที่ 3: การออกแบบและเทคโนโลยี

สาระที่ 4: เทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 5: เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย

สาระที่ 1: ภาษาเพื่อการสื่อสาร

สาระที่ 2: ภาษาและวัฒนธรรม

สาระที่ 3: ภาษาด้วยความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

สาระที่ 4: ภาษาด้วยความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนได้จัดหรือดำเนินการให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล ความสามารถทางปัญญา วิธีการเรียนรู้ โดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ ด้วยวิธีการ กระบวนการและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรที่กำหนด (กรมวิชาการ, 2544 ข)

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาศัยแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (หมวด 4) เป็นพื้นฐานในการศึกษา ค้นคว้า และพิจารณาเลือกใช้รูปแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม เทคนิคและวิธีการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้เรียน การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ช่วยให้ครูผู้สอนมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม หลักการวิเคราะห์ผู้เรียนควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ธรรมชาติของผู้เรียน ประสบการณ์และพื้นฐานความรู้เดิม วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ และการบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เชื่อมโยงกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

4. การออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรและเชื่อมโยงบูรณาการระหว่างกลุ่มวิชาโดยใช้ผลการเรียนรู้ที่กำหนดเป็นหลัก และใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้เพื่อมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. การออกแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลายเพื่อสะท้อนภาพให้เห็นได้ชัดเจนและแน่นอนว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างไร ทำให้ได้ข้อมูลของผู้เรียนรอบด้านที่สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจตัดสินผู้เรียน ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการจัดการเรียนรู้ ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะในการเลือกใช้เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีความรู้ด้านสาระการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน นอกจากนี้ยังมีทักษะในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความมุ่งหวังและมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าครูต้องเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด จึงเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้

3. สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา

ความหมายของนวัตกรรมทางการศึกษา

นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจากคำภาษาละตินว่า Innovare แปลว่า to Renew หรือ to Modify หมายถึง การนำเอาแนวความคิดหรือกรรมวิธีใหม่ๆ ซึ่งต่างไปจากที่เคยปฏิบัติมาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง แนวความคิดหรือวิธีการหรือเครื่องมือ ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่ยังไม่เคยนำมาใช้ในวงการศึกษามาก่อน แต่ได้ถูกนำมาทดลองใช้เพื่อดูผลทำให้ผลดีเพียงใด ถ้าได้ผลดีก็จะได้รับการยอมรับและเผยแพร่ให้รู้จักและนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางต่อไป

บุญเกื้อ คอรวาเวช (2542, หน้า 14) กล่าวว่า ในการพิจารณากระบวนการของนวัตกรรมนั้น แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 มีการประดิษฐ์คิดค้น (Innovation) ขึ้นมาใหม่หรือจะเป็นการปรุงแต่งของเก่าให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ระยะที่ 2 พัฒนาการ (Development) มีการทดลองในแหล่งทดลอง จัดทำอยู่ในลักษณะของโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot Project)

ระยะที่ 3 การนำไปปฏิบัติในสถานการณ์ทั่วไป (Implementation) ซึ่งจัดว่าเป็นนวัตกรรมขั้นสมบูรณ์

เกณฑ์พิจารณาสิ่งที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา มีดังนี้

1. ความคิดหรือการกระทำนั้นใหม่ในที่หนึ่ง แต่อาจเก่ามาจากที่อื่น หรืออาจเป็นสิ่งที่ใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน หรืออาจเป็นเพียงการนำเอาวิธีการซึ่งเคยปฏิบัติแต่เดิมมาปรับปรุงบางส่วนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ความคิดหรือการกระทำนั้นยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานปัจจุบัน แต่ยังอยู่ในระยะของการทดลองพัฒนานำไปทดลองใช้กับคนบางกลุ่ม ยังไม่แพร่หลายหรือเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ตัวอย่างสิ่งที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในประเทศไทย

1. บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Instruction)
2. ชุดการเรียนการสอน (Instructional Package)
3. ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
4. การสอนเป็นคณะ (Team Teaching)
5. การสอนแบบจุลภาค (Micro Teaching)
6. คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา (CAI)
7. การใช้สื่อประสม (Multi Media)
8. การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individualize Instruction)

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้

สุกัญญา นิমানันท์ (2545, หน้า 11) ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม เช่น รูปภาพ บัตรคำ สไลด์ เทป โทรทัศน์ วิดิทัศน์ แผนภูมิ ฯลฯ ที่ใช้ประกอบการสอนของครูและประกอบการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้เทคนิควิธีการ เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ เกม การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ ก็เป็นสื่อการเรียนการสอนเช่นกัน

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน นักการศึกษาที่สนใจเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนหลายคนได้จัดแบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอน โดยมีเหตุผลในการจัดแบ่งหรือมีประเด็นมุ่งเน้นในการจัดแบ่งต่าง ๆ กัน กิดานันท์ มลิทอง (2540) ได้กล่าวถึงการจัดแบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนของ Robert E. de Kieffer, Edgar Dale, และ Donald Ely ดังนี้

คิฟเฟอร์ (Kieffer, 1965, pp. 9 – 64 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2540) จัดแบ่งสื่อการเรียนการสอนเป็น 3 ประเภทตามลักษณะการใช้คือ

1. สื่อประเภทเครื่องฉาย (Projected Aids) เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น
2. สื่อประเภทไม่ใช้เครื่องฉาย (Nonprojected Aids) เช่น รูปภาพ แผ่นสไลด์ แผ่นใส แผนภาพ เป็นต้น
3. สื่อประเภทเครื่องเสียง (Audio Aids) เช่น วิทยุ แผ่นเสียง เป็นต้น

เดล (Dale, 1965, pp. 105 - 135) จัดแบ่งสื่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) ได้แก่
 - 1.1 สื่อวัสดุที่ไม่ต้องอาศัยสื่ออุปกรณ์อื่นช่วยในการถ่ายทอดข้อมูลหรือเนื้อหาการเรียน เช่น รูปภาพ แผนภูมิ ของจริง เป็นต้น
 - 1.2 สื่อวัสดุที่ต้องอาศัยสื่ออุปกรณ์อื่นช่วยในการถ่ายทอดความรู้ เช่น แผ่นโปร่งใส ต้องอาศัยเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ แผ่นซีดีต้องอาศัยเครื่องเล่นซีดี เป็นต้น
 2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) คือ สื่อที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง หรือเป็นตัวช่วยถ่ายทอดข้อมูล เนื้อหา หรือความรู้จากสื่อวัสดุให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายสไลด์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
 3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methods) ซึ่งอาจมีการนำเอาสื่อวัสดุหรือสื่ออุปกรณ์มาช่วยในการใช้สื่อประเภทนี้ เช่น การบรรยาย การอภิปราย บทบาทสมมุติ เป็นต้น
- อีลี (Ely, 1972, pp. 36 - 43) ได้แบ่งลักษณะของสื่อการเรียนการสอนตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) โดยแบ่งเป็น 5 ประเภทคือ
1. คน (People) ได้แก่ คน หรือบุคลากรที่อยู่ในสถาบันศึกษา หรือคนที่มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญที่อาจอยู่ในสถาบันอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันการศึกษา และอาจอยู่ในวงสังคมในชุมชนทั่ว ๆ ไปก็ได้ โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรรับเชิญมาให้ความรู้ เป็นต้น
 2. วัสดุ (Materials) ซึ่งอาจเป็นวัสดุที่บรรจุเนื้อหาบทเรียนในรูปแบบของแบบเรียน สไลด์ หรือแผนที่ เป็นต้น หรืออาจเป็นวัสดุที่อยู่ในรูปแบบการให้ความบันเทิงแต่ให้ความรู้ด้วย เช่น ภาพยนตร์ สารคดี นิทรรศการ ภาพเขียน เป็นต้น
 3. อาคารสถานที่ (Settings) ที่อาจเป็นอาคารสถานที่ในสถาบันการศึกษาที่ใช้เป็นสถานที่เรียน ที่สอน หรืออาจเป็นอาคารสถานที่ในชุมชนต่าง ๆ เช่น ธนาคาร พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ที่ใช้เป็นทรัพยากรในการเรียนการสอน เป็นต้น

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) ซึ่งได้ช่วยในการผลิตสื่ออื่น ๆ หรือใช้ร่วมกับสื่ออื่น ๆ

5. กิจกรรม (Activities) คือ การดำเนินงานการเรียนการสอนโดยมีการนำเอาเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้และมีการนำเอาสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น วัสดุ เครื่องมือ และ/หรืออุปกรณ์มาช่วยในการดำเนินงาน

สื่อการเรียนการสอนแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ก, หน้า 7 - 9)

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่าง ๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อเพื่อแสดงความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตู บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้อันได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อการเรียนรู้นี้ดังกล่าว เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แถบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

3. สื่ออื่น ๆ แบ่งออกเป็น

3.1 สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติและวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น สื่อบุคคลอาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรภายนอกโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

3.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผักผลไม้ สัตว์ชนิดต่าง ๆ ปรากฏการณ์ แผ่นดินไหว สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยบริการหรือแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูหาได้ไม่ยาก

3.3 สื่อกิจกรรม/กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูหรือผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด ปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น การแสดงละคร บทบาทสมมุติ การสาธิต สถานการณ์จำลอง การจัดนิทรรศการ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การทำโครงการ เกม เพลง การปฏิบัติตามใบงาน ฯลฯ

3.4 สื่อวัสดุ/เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบ การเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภท เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

สุกัญญา นิমানันท์ (2545, หน้า 13 - 16) ได้กล่าวถึงหลักการเลือกและการใช้สื่อ การเรียนการสอน ดังนี้

1. ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภท แต่ละชนิด ไม่อาจใช้ได้กับทุกวัตถุประสงค์
 2. ควรคำนึงถึงลักษณะวิธีการ หรือรูปแบบการเรียนการสอน เช่น การเรียนการสอน สำหรับกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก หรือกลุ่มย่อย หรือรายบุคคล เป็นต้น
 3. ควรคำนึงถึงเนื้อหาของบทเรียน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา ก่อนทำการเลือกและใช้ สื่อการเรียนการสอน
 4. ควรคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียน อาทิ วัย เพศ พื้นฐานความรู้ ระดับความสามารถทางการเรียน วัฒนธรรม เป็นต้น
 5. ควรคำนึงถึงประเภทและคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แต่ละประเภท แต่ละชนิดมีคุณสมบัติเฉพาะ อาจคล้ายหรือแตกต่างกับสื่อการเรียนการสอนประเภท และชนิดอื่น ๆ จึงควรต้องพิจารณาเลือกและใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ลักษณะหรือรูปแบบของการเรียนการสอน เนื้อหาของบทเรียน และลักษณะของผู้เรียน
 6. ควรคำนึงถึงหลักและวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอน ไม่ควรเลือกและใช้สื่อการเรียน การสอนตามความชอบหรือความถนัดของผู้ใช้
 7. ควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อม หรือสถานที่ในการเรียนการสอน ซึ่งอาจเอื้ออำนวย หรือ เป็นอุปสรรคต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน
 8. ควรคำนึงถึงคุณภาพ และราคาของสื่อการเรียนการสอน ซึ่งบางชนิดอาจมีคุณภาพดี เยี่ยม แต่ราคาแพงมาก หากมีงบประมาณพอเพียงในการจัดซื้อ ก็อาจคุ้มค่ากับการลงทุน บางชนิด แม้จะมีงบประมาณพอเพียงในการจัดซื้อแต่คุณภาพไม่คุ้มค่าตามราคา เป็นต้น
- คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน
- คุณค่าต่อผู้สอน
1. ช่วยให้บริการวิชาการในการเรียนการสอนน่าสนใจ ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอน และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มมากขึ้น

2. แบ่งเบาภาระของผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา โดยบางครั้งอาจจัดให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง

3. กระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการออกแบบหรือผลิต และการเตรียมสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ และคิดค้นวิธีการ หรือเทคนิคการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น

คุณค่าต่อผู้เรียน

1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาที่สั้นลง และช่วยให้เกิดความคล่องตัวได้รวดเร็วขึ้นและถูกต้อง เป็นต้น

2. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้ผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่ายการเรียน

3. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในเนื้อหาวิชาที่เรียน

4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น

5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และเกิดความคิดสร้างสรรค์

6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น จัดให้ผู้เรียนได้เรียนกับสื่อสำเร็จรูปด้วยตนเอง เป็นต้น

ขั้นตอนการใช้สื่อการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นอาจใช้เฉพาะ

ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการเรียนการสอน หรือใช้ทุกขั้นตอนก็ได้ คือ

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียน สื่อที่ใช้จึงควรเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้าง ๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนที่เรียนไปแล้ว ไม่ใช่สื่อที่เน้นเนื้อหาละเอียด แต่อาจเป็นสื่อที่นำเสนอแนวปัญหาหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาสั้น ๆ

2. ขั้นตอนการนำเสนอหรือประกอบกิจกรรมการเรียน คือขั้นสำคัญในการเรียนการสอน เพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจใช้สื่อหลายชนิดก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียด ถูกต้อง และชัดเจนแก่ผู้เรียน

3. ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎีหรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในขั้นฝึกหัด โดยลงมือทำ

การฝึกปฏิบัติเอง สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในชั้นนี้จึงเป็นสื่อที่นำเสนอประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ขบคิด โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ใช้สื่อมากกว่าผู้สอน

4. ขั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นของการเรียนการสอนที่สรุปเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้ระยะเวลาสั้น ๆ เช่นเดียวกับขั้นนำเข้าสู่บทเรียน สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาสั้น

5. ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียกถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการถ่ายทอดเนื้อหา ของสื่อการเรียนการสอนที่เลือกหรือผลิตนั้น ได้ดีที่สุด ผู้สอนควรปฏิบัติตามหลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. เตรียมตัวผู้สอน ได้แก่การเตรียมตัว โดยการอ่าน ฟัง หรือดูเนื้อหาที่อยู่ในสื่อที่จะใช้ ว่ามีเนื้อหาที่ถูกต้อง ครบถ้วนและตรงกับที่ต้องการใช้หรือไม่ และมีการเตรียมวิธีการใช้สื่อหรือทดลองใช้สื่อให้ชำนาญก่อนการใช้จริง
2. เตรียมจัดสภาพแวดล้อม โดยการเตรียมวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อม ตลอดจนจัดเตรียมสถานที่ เช่น ห้องเรียน ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสะดวก เรียบร้อย ไม่เสียเวลา
3. เตรียมพร้อมผู้เรียน หรือเตรียมตัวผู้เรียน ได้แก่ ให้คำแนะนำหรือให้ความคิดรวบยอดว่าเนื้อหาในสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้นั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมพร้อมในการฟัง ดูหรืออ่านบทเรียน และสามารถจับประเด็นสำคัญของเนื้อหาได้ หากจะให้ผู้เรียนใช้สื่อด้วยตนเอง ควรบอกวิธีการใช้สื่อนั้น ๆ ด้วย ในกรณีที่ผู้เรียนไม่เคยใช้มาก่อน การบอกให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าหลังการใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนเตรียมตัวได้ถูกต้อง

4. การใช้สื่อการเรียนการสอนโดยใช้ให้เหมาะกับขั้นตอนที่เตรียมไว้ และควบคุมการใช้ให้ถูกต้องด้วย

5. การติดตามผล คือ การติดตามผลการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้จากสื่อที่เสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ มีจุดบกพร่องและมีสิ่ง ที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

การประเมินสื่อการเรียนการสอน นอกจากการใช้สื่อการเรียนการสอนตามขั้นตอนต่าง ๆ แล้ว ผู้สอนควรจะทำการวิเคราะห์ว่า ได้ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและเป็นไป

ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเมินการวางแผนใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าสามารถดำเนินการใช้สื่อการเรียนการสอนตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือเป็นไปเพียงตามหลักการทฤษฎี แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรสำหรับการวางแผนในครั้งต่อไป

2. ประเมินกระบวนการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยประเมินการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนว่าประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง มีสาเหตุมาจากอะไรเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการใช้สื่อการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

3. ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยประเมินว่าผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

อำนาจ เดชชัยศรี (2542, หน้า 3) ได้กล่าวถึง การผลิตสื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การวางแผน (Planning) คือ

- 1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการผลิต
- 1.2 กำหนดลักษณะของสาร
- 1.3 กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสื่อสาร
- 1.4 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหา

2. การออกแบบ (Designing) คล้ายคลึงกับการวางแผน แต่การออกแบบเป็นขั้นของการออกแบบสาร (Message) ซึ่งเกี่ยวกับการสร้างภาพให้ผู้อื่นที่มีส่วนร่วมในขั้นการผลิตมองเห็นได้ ถ้าเป็นการผลิตสื่อง่าย ๆ การออกแบบก็เป็นเพียงการเขียนโครงร่างหรือภาพสเกตอย่างหยาบ ๆ แต่ถ้าสื่อที่ซับซ้อนก็จะละเอียดขึ้น เช่น ลักษณะบัตรเรื่อง (Story Cards) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม การเรียนรู้นั้น ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา หลักการเลือกสื่อการเรียนรู้ หลักการใช้สื่อการเรียนรู้ และประเมินสื่อการเรียนรู้ได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าครูเป็นผู้จัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อหรือนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นครูผู้สอนสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ใช้นั้นเหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ จึงเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้

4. สมรรถภาพพื้นฐานของครูด้านการวัดและประเมินผล

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

ความหมายของการทดสอบ ได้มีผู้ให้นิยามไว้ดังนี้

นันทาลี (Nunnally, 1967, p. 6 อ้างถึงใน ปราณี ไวคาบ, 2538, หน้า 7) กล่าวว่า การทดสอบ คือ สถานการณ์มาตรฐานที่จัดขึ้นเพื่อแบ่งบุคคลด้วยคะแนน

เชส (Chase, 1974) กล่าวว่า การทดสอบ คือ วิธีการที่มีระบบสำหรับเปรียบเทียบ การกระทำของบุคคลกับมาตรฐานที่วางไว้

ไวร์สมา และเจอร์ส (Wiersma & Jurs, 1990, p. 9) กล่าวว่า การทดสอบเป็น กระบวนการบริหารแบบทดสอบ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผล โดยใช้แบบทดสอบเป็น สถานการณ์ไปเร้าให้เกิดการตอบสนอง

จำเนียร สุขหลาย (2527, หน้า 2) กล่าวว่า การทดสอบเป็นกระบวนการที่ใช้เครื่องมือ ไปเร้าบุคคลหรือผู้สอบให้มีการตอบสนองออกมาในรูปของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง การทดสอบนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวัดผล

อุทุมพร จามรمان (2530, หน้า 6) กล่าวว่า การทดสอบ คือ การวัดลักษณะโดยการสุ่ม ลักษณะบางอย่างออกมาทำการวัด เพื่อประโยชน์ในการบรรยายสรุป

ภัทรา นิคมานนท์ (2538, หน้า 8) กล่าวว่า การทดสอบเป็นการใช้เครื่องมือวัดประเภท หนึ่งที่เรียกว่าแบบทดสอบเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ต้องการวัด

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การทดสอบ (Testing) หมายถึง เทคนิคอย่างหนึ่งของ การวัดผลซึ่งเครื่องมือที่ใช้วัดคือแบบทดสอบ

องค์ประกอบของการทดสอบมี 2 ประการดังนี้

1. ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการวัด ซึ่งแบบทดสอบมีหลายประเภท เช่น แบบทดสอบเขียนตอบ แบบทดสอบปากเปล่า แบบทดสอบภาคปฏิบัติ เป็นต้น

2. ผู้ตอบแสดงพฤติกรรมตอบสนองแบบทดสอบออกมาเรียบร้อยแล้ว เมื่อครูแจก แบบทดสอบไป ผู้เรียนส่งกระดาษเปล่าหรือไม่ตอบก็ถือว่าไม่มีการทดสอบ

ความหมายของการวัดผล ได้มีผู้ให้นิยามไว้ดังนี้

อีเบล (Ebel, 1972, p. 557 อ้างถึงใน ขรรยง ขรรยงค์เมธ, ม.ป.ป., หน้า 3) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึงกระบวนการในการกำหนดจำนวนให้แก่แต่ละสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มสิ่งของหรือ บุคคลที่ต้องการวัด เพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณลักษณะที่จะวัดของสิ่งของหรือของ บุคคลนั้น ๆ

อีเบล และไฟร์สไบซ์ (Ebel & Frisbie, 1986, p. 14) กล่าวว่า การวัดผลเป็นการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger, 1986, p. 391) กล่าวว่า การวัดผลเป็นการกำหนดจำนวนให้กับวัตถุหรือเหตุการณ์ตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้

แซค (Sax, 1989, p. 14) กล่าวว่า การวัดผลเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขให้กับคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของบุคคล วัตถุ หรือเหตุการณ์ตามแบบแผนหรือกฎที่กำหนดขึ้น

ไวร์สมาและเจอร์ส (Wiersma & Jurs, 1990, p. 8) กล่าวว่า การวัดผลคือการกำหนดจำนวนให้กับวัตถุหรือเหตุการณ์ตามกฎที่ทำให้ตัวเลขมีความหมายเชิงปริมาณ

อุทุมพร จามรمان (2530, หน้า 6) กล่าวว่า การวัด คือการกำหนดตัวเลขให้กับลักษณะตามกฎที่กำหนด

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ (2535, หน้า 15) กล่าวว่า การวัด เป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะที่จะวัด

องค์ประกอบของการวัดมี 3 ประการดังนี้

1. ปัญหาหรือสิ่งที่วัด
2. เครื่องมือวัดหรือเทคนิควิธีในการรวบรวมข้อมูล
3. ข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ

ความหมายของการประเมินผล ได้มีผู้ให้นิยามไว้ดังนี้

กรอนลันด์ (Gronlund, 1976, p. 6) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการตัดสินใจในขอบเขตของวัตถุประสงค์ของการสอนที่เป็นสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน

เมเรนส์ (Mehrens, 1978, p. 16) สรุปว่าการประเมินผลเป็นการวางแผน การรวบรวม และการใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ

อีเบล และไฟร์สไบซ์ (Ebel & Frisbie, 1986, p. 13) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมิน

แซค (Sax, 1989, p. 24) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าหรือตัดสินใจที่เกิดจากการสังเกตจากประสบการณ์และจากการฝึกฝนของผู้ประเมิน